

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Trampusch, Sebastjan. Polokrogli jubilej uspešnice v Svaveji uti : 25. Mednarodno srečanje upokoencev v Svaveji uti /** Sebastjan Trampusch.- Pliberk. Petindvajsetič se bo letos v Svaveji uti zbralo nad 600 upokoencev iz Slovenije in Koroške.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 5**
- **Wakounig, Bojan. Ko je krog ustvarjanja sklenjen do naslednjega vrenja : Sigi Kulterer, slikar /** Bojan Wakounig.- Sigi Kulterer živi in ustvarja v Šmiklavžu pri Rudi, z razstavami se je uveljavil v mednarodnem okolju, prejel vrsto nagrad, koroško mešanico dveh jezikovnih in kulturnih skupnosti pa je spoznal s pomočjo svoje žene Erike. Vpetost v domače okolje mu je pomembna, njegov atelje pa odprt za obiskovalce. Vodilni motiv Kultererjevih del v mešani tehniki in grafikah je človek, njegov odnos do okolja, narave, sočloveka in sebe. Slike, čeprav vizualno in s kombinacijo barv zelo všečne, se ne razkrijejo na prvi pogled. Treba se jim je dobesedno posvetiti, jih pozorno opazovati, da se izrišejo pred očmi podobe ljudi, podobe naselij, ritmičnost upodobljenih likov. Sam pravi, da »naj vsak vidi, kar vidi. Naslov sem sliki dal jaz, vse drugo naj si vsak poišče sam.« In kakor zapisano velja sicer tudi za druge umetniške stvaritve, najsi gre za literaturo, glasbo ali likovno umetnost, velja pri Sigiju Kultererju tudi, da skozi ustvarjalnost izraža notranje vzgibe, osebna izkustva, lastno zgodovino. Da preseže človekovo ujetost v samega vase.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 6-7**
- **Visotschnig, Štefan. "Predpisi za kramarje in birte niso več normalni" : župan Štefan Visotschnig /** Štefan Visotschnig ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.- Visotschnig: "V partnersko sodelovanje v alpsko - jadranski regiji bo treba še bolj vključiti mladino".- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 9**
- **Kulmesch, Janko. Jubilej šotora, ki se je uveljavil kot Evropa v malem : Pliberški Jormak 2017 v znamenju dveh jubilejev /** Janko Kulmesch.- Podjuna. Letos bo šotor Alpe Adria dvajsetič v znamenju bogate kulinarčne ponudbe in odličnega vina iz štirih držav. Še posebej pa povezovanja med narodi in jeziki. Prav tako bo jormak v znamenju desetletnice partnerske pogodbe med občinama Pliberk in Goriška Brda.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 12-13**
- **Kulmesch, Janko. Podjetnik s srcem za ljudi - Werner Findenig : jubilej uspešnega podjunskega podjetja /** Janko Kulmesch.- Pred 40 leti je Werner Findenig ustanovil svoje podjetje na Metlovi, letos pa ga lahko spet obiščete na jormaku.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 25**
- **Kulmesch, Pia. Ko se je lunin sij zlil kot strah čez dolino... : spomini Fani Hribernik /** Pia Kulmesch.- 92-letna Fani Hribernik se spominja usodne poletne noči v lasu druge svetovne vojne. Pohod po travniku se je obrnil v strašljivo gonjo na robu med življenjem tu in tistim na oni strani.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 26-27**
- **Wakounig, Bojan. Dva tedna v Ankaranu za pestro gledališko jesen : gledališka in lutkovna delavnica /** Bojan Wakounig.- Ankarani. Z gledališko in lutkovno delavnico v Ankaranu so se začele temeljite priprave na koroško gledališko jesen.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 35**
- **Na komorno glasbo osredotočeni dnevi : glasbena delavnica Sonus.-** Bistrica pri Pliberku. Kvintet Piazzolleky je s koncertom tango glasbe ognjevito uvedel 12. delavnico za komorno glasbo Sonus na Bistrici.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 35**
- **Roblek, Simona. Še naprej ostaja oskrba pri Florjanu dvojezična : Simona Roblek, vodja delavnice Florijan /** Simona Roblek ; [pogovarjal se je] Bojan Wakounig.- Globasnica. Maja letos je minilo pet let od ustanovitve delavnice Florijan v Globasnici. Delavnico Florijan, ki je koroška Caritas ustanovila leta 2012 v Globasnici, naj bi bila vzorčni primer čezmejnega sodelovanja na področju sociale.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 37**
- **Wakounig, Bojan. Energetska avtonomija in zelena mobilnost : Emil Ogris, koroški pionir e- mobilnosti /** Bojan Wakounig.- Ali je res mogoče doseči energetska avtonomijo in zagotoviti za električne avtomobile 100- odstotno "zeleno" energijo? Emil Ogris z Bistrice v Rožu, koroški pionir električne mobilnosti, to dokazuje že desetletja. S fotovoltaično napravo lahko oskrbuje še svoje sosede.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 44-45**
- **Gutovnik, Jasmine. Kmetičam in kmetom z nasvetom ob strani : Kmečka izobraževalna skupnost /** Jasmine Gutovnik.- S svojo raznoliko izobraževalno dejavnostjo Kmečka izobraževalna skupnost (KIS) že od leta 1988 podpira domače kmetice in kmete pri vsakdanjih izzivih. Z ozirom na razširitev EU usposabljanje za uspešno gospodarjenje ter čezmejno sodelovanje dobivata vedno večji pomen.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 47**

- **Jelen, Štefan. Kapelčani zelo pogrešajo svojega "dohtarja" : dr. Štefan Jelen / Štefan Jelen ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.- Železna Kapla. Štefan Jelen in njegova žena Emma sta obhajala 70- letnico.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 32/33 (3. sep. 2017), str. 51****

Primorski dnevnik, Trst

- Aljoša Gašperlin. Šefic: z medsebojnim tesnim sodelovanjem ne bo ograj : intervju - državni sekretar na notranjem ministrstvu RS Boštjan Šefic na obisku pri prefektinji. Primorski dnevnik, št. 203 (1. sep. 2017), str. 1, 3
- »Deželna uprava naj se potruži, da bo nova služba kos pričakovanjem«: Dežela – Gabrovec (SSK) o deželnem uradu za slovenski jezik. Primorski dnevnik, št. 203, 1. sep. 2017, str. 9
- Maja Čehovin Korsika. »Srečo je težko izolirati od nesreče, ki jo obkroža«. Intervju – letošnji vileniški intervjuvanec Jurij Andruhovič. Primorski dnevnik, št. 203, 1. sep. 2017, str. 10-11
- Matej Caharija. Obnova vogalnih prostorov bo stekla prihodnje leto : Gorica - na prihodnji seji občinskega sveta tudi o Trgovskem domu. Primorski dnevnik, št. 203 (1. sep. 2017), str. 12
- Odsek za zgodovino: gradivo je dragoceno, saj je odraz življenja naše skupnosti in njene zgodovine : 70 let Narodne in študijske knjižnice. Primorski dnevnik, št. 203 (1. sep. 2017), str. 18
- Adrijan Pahor. S težko torbo izvodov Zaliva od enega konca mesta do drugega. (Žarišče). Primorski dnevnik, št. 203, 1. sep. 2017, str. 18
- Aleksander Koren. Človek velikega srca, ki ga bomo pogrešali : umrl je Dušan Udovič. Primorski dnevnik, 204 (2. sep. 2017), str. 1, 2
- Ivan Žerjal. Mladi naj pišejo o vsem, tudi o narodni identiteti: Opčine – 52. Študijski dnevi Draga 2017. Predavanje Maje Smotlak. S filmom počastili 104-letnico Borisa Pahorja. Primorski dnevnik, št. 204, 2. sep. 2017, str. 4
- (sč). Bazovica 2017: pesmi, recitali, govori in zbornik o Tigru: osrednja govornika na spominski svečanosti bosta Aldo Rupel in Maurizio Tremul. Primorski dnevnik, št. 205, 3. sep. 2017, str. 5
- (bf) Bralna kultura v mestu z evropskim značajem: trg Hortis – srečanje ob 70-letnici NŠK v nizu Slofesta. Primorski dnevnik, št. 205, 3. sep. 2017, str. 4
- Vesna Pahor. V Porabju primanjkuje slovenskih učiteljev : Opčine - 52. Študijski dnevi Draga 2017. Primorski dnevnik, št. 205 (3. sep. 2017), str. 9
- Vso pozornost namenili romskim skupnostim in manj številčnim manjšinam v Italiji : resolucija Sveta Evrope o izvajanju konvencije za zaščito manjšin. Primorski dnevnik, št. 205 (3. sep. 2017), str. 11
- Aldo Rupel. Podprli načrt o združitvi z Zadružno kraško banko : Gorica - na izrednem zboru Zadružne banke Doberdob in Sovodnje. Primorski dnevnik, št. 205 (3. sep. 2017), str. 1, 14
- Ivan Žerjal. Seminar počastila prisotnost ministrice : Trst - v Kulturnem domu odprtje 52. jesenskega seminarja za šolnike. Primorski dnevnik, št. 206 (5. sep. 2017), str. 1, 3
- Aljoša Gašperlin. Sporazum za varnost v FJK, hitrejši postopki za azilante: notranji minister Marco Minniti v mestu v okviru srečanja s krajevnimi upravami. Primorski dnevnik, št. 207 (6. sep. 2017), str. 3
- Giovanni Kezich. "Predstavljam si dedka, kako se ponoči odpravlja v Bazovico ..." : intervju - antropolog Giovanni Kezich : njegov dedek je na prvem tržaškem procesu zagovarjal Franeta Marušiča. Primorski dnevnik, št. 207 (6. sep. 2017), str. 7
- Dežela prinesla slovenščino v dvorano občinskega sveta : Deželni svet - Ukmar v slovenščini zavrnil očitke desnice o poučevanju jezika / (mm). - Ilustr. V: Primorski dnevnik. - ISSN 1124-6669. - Leto 73, št. 208 (7. sep. 2017), str. 3
- Ivan Žerjal. Šolska vrata so se odprla tudi za liceje : Trst - na liceju Franceta Prešerna včeraj začetek pouka : letos 233 dijakov, od teh so štirje na šolanju v tujini. Sprejem za 59 prvošolcev / Ivan Žerjal. - Ilustr. V: Primorski dnevnik. - ISSN 1124-6669. - Leto 73, št. 208 (7. sep. 2017), str. 5.

Primorske novice, Koper

- Poslovil se je Dušan Udovič: včeraj se je poslovil Dušan Udovič, nekdanji odgovorni urednik Primorskega dnevnika ... Primorske novice, št. 203, 2. sept. 2017, str. 4

Delo, Ljubljana

- **Bosna grozi z razglasitvijo suverenosti na svojem delu Jadrana. Vili Einspieler. Delo, 01.09.2017, str. 6**

Razmejitve med Hrvaško in BiH. Hrvaški se nikamor ne mudi, tudi pri reševanju mejnih vprašanj s sosedi
Franjo Tuđman in Alija Izetbegović sta dosegla sporazum o meji med državama leta 1999, vendar ga sabor ni ratificiral.
Ker ni rešeno lastništvo spornega ozemlja, ki zapira Neumski zaliv, BiH pogojuje gradnjo mostu proti polotoku Pelješac z izhodom na odprto morje.

Minister za civilne zadeve BiH Adil Osmanović je pisno obvestil hrvaškega kolega Olega Butkovića, da bo BiH predlagala enostransko razglasitev suverenosti na tem delu Jadrana, če bo Hrvaška nadaljevala gradnjo mostu proti polotoku Pelješac. V tem primeru bo ministrstvo, kot je opozoril Osmanović, začelo aktivnosti za odstop BiH od sporazuma o državni meji med Hrvaško in BiH.

Sporazum o meji med državama sta, kot omenjeno, Hrvaška in BiH dosegli na podlagi dogovora nekdanjih predsednikov države Franja Tuđmana in Alije Izetbegovića leta 1999. Tuđman je prepustil sporno ozemlje BiH, česar sabor ni ratificiral, češ da je bilo sporno ozemlje po sklepih Avnoja del Hrvaške. Sporno ozemlje, ki si ga lastita obe državi, obsega skrajni zahodni vrh polotoka Klek, ki leži med obalo in polotokom Pelješac ter zapira Neumski zaliv, in dva kamnita otočka pred južno obalo Kleka.

Dostop Bosne in Hercegovine do odprtega morja

Osmanović je zapisal, da bo BiH enostransko razglasila suverenost na podlagi konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu, kot so storile nekdanje jugoslovanske republike, ki imajo izhod na Jadransko morje. Osmanović je spomnil, da je sestavni del sporazuma o meji med državama, ki sta ga Tuđman in Izetbegović podpisala 30. julija 1999, tudi 86 geodetskih zemljevidov, ki natančno identificirajo mejno črto. Sporazum so ratificirali tudi zastopniki visokega predstavnika za BiH, ki so spremljali proces določanja meje med državama.

Bošnjaški član predsedstva BiH Bakir Izetbegović vztraja pri uradnem stališču BiH, da Hrvaška ne more graditi mostu proti polotoku Pelješac, dokler ne bodo rešili spora o meji med državama, vključno z izhodom BiH na odprto morje. Poudaril je, da to ni stališče ene stranke, enega voditelja ali enega naroda v BiH, in pojasnil, da imajo institucije v BiH enotno, jasno in obvezujoče stališče od leta 2007, ko je predsedstvo BiH uradno zahtevalo od Hrvaške, naj ustavi gradnjo mostu, dokler ne bodo določili meje med državama in dostopa BiH do odprtega morja.

Stališče je potrdil tudi predstavniški dom parlamenta BiH, ki je od sveta ministrov BiH zahteval, naj pošlje Hrvaški diplomatsko noto, da ustavi vse dejavnosti, povezane z gradnjo mostu, dokler ne bo doseženo soglasje obeh držav. Čeprav imajo hrvaški član predsedstva BiH Dragan Čović in del poslancev drugačno stališče, po Izetbegovićevem mnenju to ne pomeni, da BiH nima enotnega stališča. Izetbegović zato pričakuje, da bo Hrvaška razumela in upoštevala interese BiH, tudi kar zadeva most proti Pelješcu. Sklenil je, da v BiH pričakujejo, da Hrvaška ne bo ignorirala njihovih pravic do dostopa do odprtega morja ter da bodo uspešno uredili vprašanje meje in razmejitev na morju.

Strateški hrvaški projekt sofinanciran iz skladov EU

Hrvaški premier Andrej Plenković je poudaril pomembnost gradnje mostu na Pelješac tudi v kontekstu pridobitve denarja iz evropskih skladov. To je eden največjih strateških hrvaških projektov, kar zadeva financiranje iz skladov EU. Evropska komisija je zanj letos odobrila 357 milijonov evrov, most pa naj bi zgradili do leta 2021.

Plenković je napovedal nadaljevanje priprav za začetek gradnje mostu, ki jo načrtujejo jeseni. Poudaril je, da so na skupni seji vlad Hrvaške in BiH v Sarajevu zagotovili BiH, da most ne bo preprečil plovbe vsem vrstam plovil pri Neumskem zalivu. V BiH seveda niso vsi tako enotni, kot je zatrdil Izetbegović. Voditelji hrvaških in srbskih strank so se izrekli za gradnjo mostu, bošnjaški pa so se razdelili. Glavni motiv nasprotnikov projekta ni gradnja mostu, temveč razmejitev na morju, ki je že desetletja kamen spotike. V BiH se nekateri bojijo, da bi lahko spor zaradi gradnje mostu proti polotoku Pelješac povzročil zastoj pri gradnji mostu prek Save pri Svilaju med Hrvaško in BiH, ki bo omogočil boljše prometno povezavo hrvaškega pristanišča Ploče in Budimpešte. Uradno ni še nihče pogojeval projektov drugega z drugim, bosta pa oba na začetku prihodnjega tedna na dnevnem redu predstavniškega doma skupščine BiH.

Sodeč po odzivih hrvaške oblasti, ki nadaljuje priprave za začetek gradnje mostu, bodo morala razmejitev na morju in druga nerešena mejna vprašanja med Hrvaško in BiH počakati na boljše čase. Hrvaški se nikamor ne mudi, tudi pri reševanju mejnih vprašanj s sosedomi. Ne glede na veliko željo BiH, da bi regulirala status pomorske države.

- **Izgon, ki se mu uradno tako še ne sme reči. Damijan Slabe. Delo, 02.09.2017, str. 6**

Evropska (proti)begunska politika. Tudi kanclerka Angela Merkel je svojo politiko dobrodošlice že obrnila za najmanj »150 stopinj«

Po nedavnem mini begunskem vrhu, ki so se ga na povabilo francoskega predsednika Emanuela Macrona v Parizu udeležili premieri Španije, Italije in Nemčije, z afriške strani pa šefi Libije, Nigra in Čada, je tudi laikom jasno, da nihče več ne more ustaviti »urbanizacije« evropske begunske politike.

Madžarski premier, ki je v EU prvi postavil žične ograje in začel tudi s silo odganjati begunce, ima torej še kako prav, ko od Bruslja menda zahteva, naj mu povrne vsaj polovico stroškov za žice, s katerimi je »ubranil Evropo«. Drugo polovico bi mu unija, če si dovolimo nekaj cinizma, morda lahko povrnila še za »patent«, kako učinkovito -ustrahovati in odgnati begunce. Kajti to, kar je pred natanko dvema letoma, septembra 2015, ko je kanclerka Angela Merkel izrekla beguncem dobrodošlico, storil Viktor Orbán, zdaj postaja vsesplošno prepoznavna in očitno tudi uradna politika EU.

Na mini pariškem vrhu se temu seveda še ni smelo reči tako. Francoski predsednik in nemška kanclerka sta se s premieroma Italije in Španije na vse kriplje trudila, da bi tej novi evropski (proti)begunski politiki dala čim bolj človeški obraz. Begunce bomo zadržali že v Libiji, še bolje pa v takih tranzitnih državah, kot sta Čad in Niger, je bilo rečeno, kjer bomo z izdatno evropsko pomočjo ustanovili zbirne centre. Iz teh centrov bodo potem vsi do azila upravičeni lahko legalno odpotovali v Evropo, ne da bi jim bilo treba tvegati pogosto smrtonosno tihotapsko pot prek Sredozemlja. Zvenelo naj bi fer in pošteno, če se za vsem skupaj seveda ne bi skrivali veliko manj pošteni cilji, prebežnikom na vsak način zapreti tudi sredozemsko begunsko pot in jih, če je le mogoče, ustaviti že globoko v Afriki.

Pozlačene bodeče žice

Novi francoski predsednik bi se s tako evropsko begunsko in migrantsko politiko rad profiliral na evropski ravni, predvsem pa doma. Italija, ki je do zdaj sprejela že ogromno beguncev in jih upravičeno noče več sprejemati, če jih potem ne more porazdeliti po Evropi, bi dobila potrditev te svoje nove politike. Španijo tako ali tako skrbi samo to, da po italijanskem dogovoru z libijskimi milicami, ki je avgusta čudežno ustavil beg prek Sredozemlja, ne bi slučajno sama postala alternativni cilj migrantov iz Čolnov, kanclerka Angela Merkel, ki jo konec meseca čakajo volitve, pa zaradi beguncev noče tvegati volitev. Politiko dobrodošlice je zato po skoraj natanko dveh letih, kot ji očitajo nemški mediji, zasukala za najmanj 150 stopinj in po novem ne dovoli več, da bi begunci iz Italije prihajali čez Alpe v Nemčijo. Tudi nemške schengenske meje ostajajo zaprte. Da v Libiji, ki so jo evropska vojaška letala (francoska in britanska) pred šestimi leti razsula in si do danes ni opomogla, ni pogojev za begunce in da jih nista sposobni dostojno zagotoviti niti taki saheljski tranzitni državi, kot sta bili v Parizu prisotni Čad in Niger, v Evropi očitno nikogar več ne zanima. Bodeče žice okrog in okrog Evrope so po novem dovoljene (bomo potem vsaj spet lahko odprli zdaj zaprte notranje schengenske meje), kaj se bo v Afriki dogajalo za žičnimi ograjami begunskih taborišč, ki jih bo s svojim denarjem postavila Evropa, pa nas bolj malo briga. V Parizu je bilo sicer rečeno, da bo Evropa razmere v Libiji, Čadu in Nigru tudi ustrezno nadzirala, kar je bilo lepo slišati, če ne bi bilo namenjeno predvsem

pranju slabe vesti in tolaženju humanitarnih organizacij, ki z uradom Združenih narodov za begunce protestirajo proti takemu postavljanju evropskih ograj že na afriških tleh.

Jasno je namreč, da tamkajšnjih razmer ne bo mogoče učinkovito nadzirati (tudi če bi jih EU res hotela) in da problemov ne bo mogoče rešiti, če jih ne bomo začeli reševati z odpravljanjem vzrokov za beg že v državah izvora. Kajti vsi ti milijoni beguncev, tudi če bili res zgolj »ekonomski migranti«, se namreč ne morejo vrniti tja, od koder so pobegnili (tudi če bi to hoteli), ker tam preprosto ne morejo preživeti.

Protesti humanitarcev

Ampak za evropske politike, ki po novem že povsem brez občutka slabe vesti zdaj zapirajo tudi pomorske meje, to očitno ni več pomembno. Pomembnejše je, da bo Italija razbremenjena, da se bodo prepri o porazdelitvi beguncev, ki so razklali EU, umirili in da bo po zaprtju pomorske poti v doglednem času spet mogoče odpreti notranje schengenske meje, ki so prav tako predmet spora. V organizaciji ZN za begunce sicer pravijo, da EU s predvideno pomočjo afriškim državam končno razmišlja v pravi smeri, da pa, žal, nikakor ne pomaga pravim državam (ključne bi bile države izvora) in tudi ne na pravi način (socialna, ekonomska, razvojna pomoč).

Nevladne in humanitarne organizacije so še veliko bolj kritične. Večina jih je zadržala, da je to zgolj »pesek v oči in zavajanje javnosti«. Afriška begunska taborišča v sumljivo nestabilnih državah bodo namreč prej ali slej nujno postala »stalna rešitev«, pri čemer Evropi tako ali tako ne gre za nič drugega kot za panično ograjevanje od »tretjega sveta« in vseh problemov, ki jih je tam povzročil prav »prvi svet«.

Taka politika je zelo kratkovidna. Začasno morda lahko prinese zatišje, dolgoročno pa vodi v neizo-gibno eksplozijo afriške celine, ki jo bo Evropa na koncu še kako občutila.

- **Izberi svoje orožje. Tekst: Saša Vidmajer. Delo, Sobotna priloga, 02.09.2017, str. 1**

Končuje se poletje, čas, ko se tako rekoč pol Slovenije preseli na hrvaško morje in so edini strateški interes v domačem javnem mnenju počitnice na Hrvaškem. Med turistično sezono detajli meddržavnih odnosov izgubijo barvitost, z jesenjo so spet na dnevnem redu incidenti v Piranskem zalivu.

Ponovno se zaostreju politični besednjak. Hrvaški premier Andrej Plenković je spodbudil ribiče v Savudriji, naj svoje delo v zalivu opravljajo tako kot pred sodbo arbitražnega sodišča, lovijo v slovenskih notranjih vodah. Predsednik slovenske vlade Miro Cerar, ki je julija sprejel povabilo v Zagreb, si z obiskom pomišlja, rekel je, da »izgublja potrpljenje«. Vodja diplomacije Karl Erjavec, ki bo te dni na strateškem forumu na Bledu gostil petnajst zunanjih ministrov, je z jovialnim obrazom objavil, da se s kolegico Marijo Pejčinović Burić pač ne bo sestal.

Hrvaška je izbrala konfrontacijo v govorici in dejanjih, njene ribiške ladje onkraj mejne črte spremljajo policijska plovila, v tem trenutku od nje ni pričakovati popuščanja. Slovenija vztraja pri spoštovanju mednarodnega prava, prizadeva si za implementacijo rabsodbe, brez hrvaškega sodelovanja je to neizvedljivo. Je ta vojna izgubljena? Realpolitika je, da se na mednarodno pravo največ sklicujejo poraženci; najslavnejši primer je bližnjevzhodni, Palestinci si z mednarodnim pravom ne morejo nič pomagati. In vendar je v zunanji politiki, posebej majhnih držav, pravo močan in prepričljiv adut, sploh pa živimo v Evropski uniji, precizno pravno reguliranem sistemu. In arbitražna je nastala pod vodstvom EU. Slovenija ima v rokah vse mednarodnopravne in politične argumente, meddržavna meja je razsojena zadeva, res iudicata, vztrajati se mora pri moči argumenta nad argumentom moči.

To je naloga diplomacije: prepričevati množino odločevalcev in sogovornikov, in teh je neskončno veliko, ne samo na ministrstvih in v kanclerskih uradih, tudi na inštitutih, univerzah, v medijih, pomembno je ustvarjanje razumevanja za slovenska stališča na različnih ravneh. Gre za tisto vztrajno, sistematično, drobno filigransko delo, o katerem govori lord Castlereagh, britanski zunanji minister v času dunajskega kongresa, v knjigi Douglasa Hurda (Izberi svoje orožje, Choose Your Weapons). Vloga in odgovornosti diplomacije so se v dveh stoletjih spremenile, nekatere dileme, argumenti in razprave z začetka 19. stoletja pa niti niso tako zelo drugačni. Diplomacija velikokrat raje odlaga, kakor rešuje probleme, toda potrebnost inteligentnega, argumentiranega prepričevanja sogovornikov v mednarodni skupnosti ostaja. Mednarodno pravo in diplomacija sta naše orožje. Treba je vendar znati razložiti Evropi, da ni mogoče ponovno bilateralizirati mejnega vprašanja, ki je bilo dokončno razrešeno, in utemeljiti, da bi nespoštovanje sporazuma pomenilo kršitev prava Unije. Obrisi strategije na zunanjem ministrstvu obstajajo. To je med drugim teza, da je načelo vladavine prava ključnega pomena za evropeizacijo kandidat, države članice EU, posebej tiste v soseščini, naj bi s svojim ravnanjem in spoštovanjem prava predstavljale vzor. Ravnanje v tem duhu je navsezadnje osnovni, glavni pogoj vstopa v integracijo. Slovensko-hrvaška arbitražna torej kot zgled za številne težavne dvostranske mejne probleme v regiji. Oziroma z besedami bruseljske komisije, »spoštovanje arbitražnih sodišč je posebej relevantno v kontekstu teritorialnih zahtev in mejnih sporov na Zahodnem Balkanu, ki bi jih lahko tudi v prihodnosti reševali z arbitražnimi sodišči«. Slovenija in Hrvaška sta se s svojim odnosom do rabsodbe znašli na različnih straneh civilizacijske cezure, to je treba razložiti Evropi.

V ponedeljek bodo na blejski konferenci visoki predstavniki komisije, z njimi bo govora tudi o arbitraži, kar je lepa priložnost. Še bolj potrebno je prepričevanje držav članic. Stališče Nemčije do rabsodbe je bilo zelo pozitivno, a nujno ga bo negovati, hkrati pridobiti Francijo, njeno mnenje je pitijsko. Kreativna diplomacija, o tem je nedavno govoril bivši predsednik Danilo Türk, bi morala izkoristiti okoliščino, da so se slovenske pravne zadeve dvakrat razpletle s francoskima eminentnima pravnikoma – Robertom Badinterjem in Gilbertom Guillaumom. Pomenljivo je tudi odklonilno stališče sosednje Italije. Poraja se vprašanje, koliko prijateljstva imata Slovenija in arbitražna rabsodba in koliko spretnejša je Hrvaška. Je močnejša država, ima več zaveznikov; zdaj lisjaško čaka, da bo sodbo prekril prah.

Mogoče je istrski pisatelj Milan Rakovac imel prav. Nedavno je na teh straneh pripovedoval, kako smešna je bila retorična slovenska blokada Hrvaške, nemara bi bila nujna dejanska blokada, ultimatum s podpisom razmejitve pred članstvom Hrvaške v Evropski uniji. Zdaj se Slovenija spet počuti kot žrtev. Nesmiselno in neproduktivno je to večno negovanje sentimenta žrtve, ki je sindrom Vzhodnoevropejcev, tudi tukajšnjega premiera; ob prihodu beguncev se je obnašal, kot da smo žrtev mi, ne oni. Pa menda ta država ni prinesla v EU samo kulturo nenehnega tarnanja in izvozila v skupnost samo spor s Hrvaško in bo zdaj vendarle izkoristila vse, da bi obvarovala arbitražno odločitev.

- **Evropski zgled kot spodbuda državam Zahodnega Balkana na poti v EU. Tekst: Iztok Mirošič, veleposlanik, državni sekretar na Ministrstvu za zunanje zadeve RS. Delo, Sobotna priloga, 02.09.2017, str. 8-9**

Vladavina (mednarodnega) prava

Spoštovanje in vladavina (mednarodnega) prava je v svetu in posebej v EU civilizacijski temelj skupnih evropskih vrednot mirnega urejanja nesporazumov. Ravnanje v tem duhu je za države kandidatke osnovni in glavni pogoj vstopa v EU. Za njene članice pa je pomembna dolžnost.

Državam Zahodnega Balkana je Evropska unija že v širitvenih sklepih evropskega sveta leta 2003 v Solunu s solunsko agendo namenila jasno evropsko perspektivo oziroma članstvo v uniji. S širitvijo naj bi EU zagotovila regiji varnost, stabilnost, povečanje družbenega in gospodarskega razvoja, blaginjo, utrditev demokracije ter pravne države. Širitev EU, njenih demokratičnih vrednot ter pravnih standardov na to območje naj bi bila v interesu tako držav aspirantk kot same unije. Prav zato ima v evropskem pridružitvenem procesu poseben poudarek izpolnjevanje kopenhavskih kriterijev. V njihovem okviru je bistveni pogoj izpolnjevanje temeljnega političnega kriterija – načela vladavine prava, ki je ključno ne le za »evropeizacijo« kandidat, temveč tudi za njihovo gospodarsko uspešnost in ekonomsko konvergenco. Evropska komisija naj bi v imenu držav članic bedela nad izpolnjevanjem tega pomembnega integracijskega kriterija. Države članice EU, zlasti tiste v soseščini regije, pa naj bi s svojim ravnanjem in spoštovanjem prava, tudi mednarodnega, predstavljale vzor in spodbudo ravnanju aspirantk, kandidat in bodočih članic evropske družine. Spoštovanje in vladavina (mednarodnega) prava sta v svetu in posebej v EU civilizacijski temelj skupnih evropskih vrednot mirnega urejanja nesporazumov. Ravnanje v tem duhu je za države kandidatke osnovni in glavni pogoj vstopa v EU. Za njene članice pa je pomembna dolžnost.

Temeljna evropska vrednota

Od solunskega vrha je do danes uspelo postati članica EU le Hrvaški. Medtem se je EU soočila s finančno-ekonomskimi težavami, terorizmom, množičnimi migracijami, okrepljenim populizmom in brexitom. Opazno je porasel evroskepticizem državljanov unije, ki je načel mnoga vprašanja delovanja in strukture EU ter njenega odnosa do nadaljnega širitvenega procesa. To niso dobra sporočila za Balkan in za tamkajšnje nujne reformne procese, zlasti na področju vladavine prava, nujne za njegovo stabilizacijo in varnost. Zdi se, da se orodja učinkovitega regionalnega vpliva EU z zanemarjanjem balkanskih stabilizacijsko-širitvenih procesov zmanjšujejo. Tudi navdušenje nad evropsko perspektivo na Balkanu se je začelo zmanjševati skupaj z evropsko kredibilnostjo. Nezainteresiranost EU za regijo v zadnjih letih s ponavljajočo se rutino v pristopnem procesu je Zahodni Balkan pahnila v novo spiralo varnostne in politične nestabilnosti. Izpolnjevanje kriterijev in reform evropskega pristopnega procesa se je upočasnilo. Postalo je nepopularno posebej na tako težavnih področjih, kot je uveljavljanje vladavine prava. Države kandidatke potrebujejo še močnejše reformne spodbude in zglede, posebej pri praktičnem uveljavljanju načel vladavine prava v državno in družbeno delovanje. Gre za evropeizacijo Balkana skozi koncept temeljne vrednote EU – »vladavine prava«.

Od procesa Brdo–Brioni do berlinskega procesa

Na nevarnost zmanjševanja evropske perspektive in reformnega zagona, nujnega za regionalno spravo, dialog in varnost na Zahodnem Balkanu, je najprej skušal opozoriti proces Brdo–Brioni. Proces sta po odpravi problemov na hrvaški poti v EU lansirali Slovenija in Hrvaška. Model sodelovanja je združil interes Hrvaške, da vstopi v Evropsko unijo, in Slovenije, da se ob njenem vstopu odpravi hrvaško prejudiciranje meddržavne razmejitve. Ta napor je sporazumno rezultiral v za obe strani obvezujočem »arbitražnem sporazumu«. Le-ta naj bi dokončno rešil razmejitve teritorija in postal zgled za težavna reševanja številnih bilateralnih mejnih problemov v regiji. Bil naj bi zgled za krepitev medsebojnega razumevanja in sodelovanja. Zaradi vse bolj občutne evropske nezainteresiranosti in marginalizacije balkanskih širitvenih procesov je nemška kanclerka Angela Merkel leta 2014 državam Zahodnega Balkana predstavila diplomatsko iniciativo, imenovano berlinski proces. Z njo je državam regije ponudila realno spodbudo evropskega pridruževanja s tesnejšim medsebojnim sodelovanjem in krepitvijo regionalnega sodelovanja. Pospesili naj bi nujne reformne procese v vsaki od njih, ki so ključni za pot v EU. Okrepljeno regionalno sodelovanje naj bi pospešilo reformne procese v kandidatkah in izboljšalo njihove možnosti evropskega pridruževanja. Vrhu berlinskega procesa v Berlinu so sledila nadaljevanja leta 2015 na Dunaju, 2016 v Parizu in julija letos v Trstu. Pobuda naj bi torej dinamizirala evropski integracijski proces na Zahodnem Balkanu in regijo stabilizirala s krepitvijo regionalnega sodelovanja pri infrastrukturnih projektih, ekonomskem razvoju, regionalni trgovini, izobraževanju mladih, znanosti in digitalizaciji gospodarstev. Berlinski proces je postal najpomembnejši regionalni mehanizem uravnavanja evropskih pristopnih procesov na Balkanu in odnosov EU z Zahodnim Balkanom. Slovenija in Hrvaška imata v njem, kot edini članici EU iz regije, posebno vlogo – posredovati zgled evropskega ravnanja in obnašanja državam Zahodnega Balkana za njihovo hitrejše napredovanje v pristopnem procesu.

S spoštovanjem (mednarodnega) prava do stabilnosti Zahodnega Balkana

Slovenija in Hrvaška imata torej v berlinskem procesu kot državi članici EU iz regije, ki sta v pristopnem procesu že ponotranjili temeljne evropske vrednote, posebno mesto in moralno odgovornost. Državam Zahodnega Balkana morata podati pozitiven zgled spoštovanja temeljnih evropskih načel, kamor sodi tudi vladavina prava s spoštovanjem in izvajanjem mednarodnega prava, da bi te čim prej postale članice EU. Kako naj bi bili Slovenija in Hrvaška vodilni zgled uveljavljanja ključnega političnega pogoja – vladavine prava – ostalim državam v regiji za uspešno ponotranjenje vrednot in včlanjevanje v EU, če sami ne (bi) spoštujeta(ovali) mednarodnega prava in izvajata(li) sodb mednarodnih sodišč? Tudi arbitražnega. Eden ključnih ciljev berlinske pobude je, poleg infrastrukturnih projektov in blaženja žgočih bilateralnih vprašanj, nujna krepitev demokratičnega ustroja in vladavine prava v balkanskih državah. To sta ključna politična pogoja kopenhavskih kriterijev za članstvo v EU. Berlinska zaključna deklaracija 2014 posebej poziva balkanske države, da za realizacijo navedenih ciljev in reševanje sporov uporabijo pozitivne zglede regionalnih sosed. Dunajska zaključna izjava 2015 poudarja regionalno sodelovanje pri reševanju bilateralnih sporov. Države na Balkanu poziva, da intenzivirajo reševanje sporov in uveljavljanje vladavine prava. Sodelujoče države, tudi Hrvaška, so podprle pomoč evropske komisije in evropske službe za zunanje zadeve pri reševanju medsebojnih sporov. Enak poziv k okrepljenemu regionalnemu sodelovanju za mirno reševanje bilateralnih problemov in uveljavljanje vladavine prava je naslovila tudi zaključna deklaracija v Parizu 2016. Letošnji julijski vrh

Zahodnega Balkana v Trstu je v deklaraciji predsedujoče Italije kot ključni temelj za stabilizacijo Balkana navedel okrepljene reforme za učinkovitost načela vladavine prava, reševanje spornih medsebojnih vprašanj in izpolnjevanje političnih kriterijev za članstvo v EU. Vrh v Trstu je poudaril krepitev vladavine prava, vključno s spoštovanjem norm mednarodnega prava, za reševanje spornih vprašanj na Balkanu. V pismu zunanjih ministrov procesa Brdo–Brioni visoki predstavnici EU za zunanjo politiko Federici Mogherini in komisarju za širitev Johannesu Hahn s tretjega junija letos so se ministri zavzeli za močno vlogo EU v jugovzhodni Evropi, zlasti pri odločnem uveljavljanju vladavine prava v transformacijskih procesih državah kandidat in aspirantk na osnovi vrednot, norm in standardov EU. Pri tem ni dvoma, da med navedene evropske vrednote in standarde sodijo tudi spoštovanje sklenjenih sporazumov, mednarodnega prava in izvrševanje sodnih (arbitražnih) odločb. Pismo sta podpisala tako slovenski kot hrvaški zunanji minister.

Komisija: odločitve arbitražnih sodišč se morajo spoštovati in implementirati

Evropska komisija, ki ima pomembno vlogo v pridružitvenih procesih držav Zahodnega Balkana in njihovem prilagajanju evropskim standardom in vrednotam, je pri obravnavi arbitražne rzsodbe o meji med Slovenijo in Hrvaško ugotovila, da »Hrvaška, po ugotovitvah sodišča, ni upravičena do izstopa iz arbitražnega sporazuma ali dvoma o neodvisnosti in nepristranskosti arbitražnega sodišča«. To je ugotovilo samo pristojno in zakonito sodišče. Pravna služba evropske komisije je nadalje ugotovila, da »je arbitražna sodba rezultat veljavnega mednarodnega sporazuma med Slovenijo in Hrvaško, ki ga je podprla tudi EU. Na rešitev mejnega vprašanja z arbitražno proceduro se nanaša tudi hrvaška EU pristopna pogodba.« Pravna služba evropske komisije še posebej poudarja, da »EU sodna praksa ne dovoljuje nobenega dvoma, da je obveza EU in njenih držav članic, da implementirajo mednarodno pravo, kar velja tudi za navedeni primer«. »Kljub bilateralni naravi mejnega vprašanja ima neposredni učinek na EU pravo, zaradi česar ima EU jurisdikcijo v zadevi.« Evropska komisija zato arbitražno rzsodbo obravnava kot veljavno, pravno zavezujočo in precedenčno ter poziva obe strani, da jo uveljavita in s tem omogočita učinkovito implementacijo EU prava.

Posebej indikativna je ugotovitev komisije, »da je, ne glede na vsebino sodbe, načelo mednarodnega prava, da je potrebno odločitve arbitražnih sodišč spoštovati in uresničiti, še pomembnejše, ker je tudi naprej še posebej relevantno v kontekstu teritorialnih zahtev in mejnih sporov na Zahodnem Balkanu, ki bi jih lahko tudi v prihodnosti reševali z arbitražnimi sodišči«. To pomeni, da je uresničitev sodbe arbitražnega sodišča posebnega pomena za učinkovito reševanje teritorialnih sporov na Balkanu v prihodnje, za hitrejše približevanje Zahodnega Balkana članstvu v EU in krepitev strateške vloge EU v regiji.

Krepitev strateške pozicije EU v regiji

Slovenija in Hrvaška sta sodelovali in podpisali dokumente berlinskega in procesa Brdo–Brioni, ki poudarjajo krepitev in spoštovanje vladavine prava za Zahodni Balkan, vključno s spoštovanjem mednarodnega prava in odločb mednarodnih sodišč. S tem sta izkazali močno politično voljo, da z lastnim zgledom spoštovanja veljavnih sporazumov in vladavine (mednarodnega) prava pomagata državam Zahodnega Balkana na evropski poti, EU pa pri evropeizaciji in uveljavljanju varnosti ter stabilnosti v regiji na temelju evropskih vrednot in standardov. Zdaj je čas za verodostojnost. To je še posebej pomembno za realizacijo infrastrukturnih projektov, financiranih tudi iz evropskih sredstev, ki se dotikajo ozemeljskih problemov in spoštovanja mednarodnega prava. Sicer bi obveljal signal, da veljavno sklenjeni mednarodni sporazumi nimajo vrednosti. To bi lahko, po sklenjenem pristopnem procesu kandidat, vneslo v EU nove meddržavne spore in kaos. Tako ravnanje ni v interesu ne EU ne mednarodne skupnosti. Arbitražna rzsodba ni le pravni nasvet. Je – ne glede na različna mnenja o njenem rezultatu – obvezujoče in izvršljivo pravno dejstvo.

Z uresnitvijo arbitražne sodbe, spoštovanjem veljavnega mednarodnega sporazuma in mednarodnega prava bi Slovenija in Hrvaška okrepili evropski vpliv in pomoč v evropskih procesih pridruževanja Balkana EU ter uveljavljanju varnosti in stabilnosti v regiji na temelju vrednot EU. To je v interesu EU, držav Zahodnega Balkana, Slovenije in verjetno tudi Hrvaške. Slovenija in Hrvaška, članici EU, bi postali pravi protagonisti podpore včlanjevanja držav Zahodnega Balkana v EU in pomembni pomočniki evropske komisije pri uveljavljanju EU strateških interesov in vrednot v soseščini balkanske regije. V nasprotnem bosta moralni kapital in gospodarski potencial zglede za regijo izgubljena. To bo vplivalo na uspešnost tako procesa Brdo–Brioni kot berlinskega procesa. Slovenija se svoje odgovornosti za pomoč, mir, stabilnost in uveljavljanje evropske vrednote vladavine (mednarodnega) prava v regiji zaveda. Ob sicer najpomembnejšem interesu (tj. umestiti se v najnaprednejši del prihodnje EU) izkazuje tudi voljo za ureditev dolgoletnega sosedskega problema – uveljavitve mednarodnega prava arbitražne rzsodbe, ki temelji na veljavnem sporazumu, kot zglede civiliziranega urejanja sporov državam Zahodnega Balkana na poti v EU.

- Če se tvoj priimek začne s Č, Š ali Ž, si kot znanstvenik v težavah Tekst: Mitja Žagar

Dr. Mitja Žagar je znanstveni svetnik na Inštitutu za narodnostna vprašanja ter redni profesor na univerzah v Ljubljani in na Primorskem. Delo, Sobotna priloga, 02.09.2017, str. 18-19

Slovenija

Razvoj, financiranje in evalvacija znanosti v Sloveniji so tri ključna vprašanja prihodnosti. Dvaindvajsetega julija sem v članku Znanost in raziskovanje v Sloveniji: kje sta um in razum, zapisal nekaj tez, tokrat pa sledi razmišljanje, ki ponuja celovitejše odgovore in vizije razvoja.

Radovednost, raziskovanje, težnja po znanju, odkrivanju in razumevanju sveta okoli nas ter iskanje resnice so temeljne človekove potrebe in interesi. Znanje je družbeno pogojeno in zamejeno, odvisno od konkretnih okoliščin in razmer. To velja tudi za znanost, ki se je začela razvijati v okviru filozofije, od katere se je postopoma osamosvajala, da jo je potem vključila kot svoj pomemben sestavni del. Družbeno pogojeni so filozofski in znanstveni pristopi in metode ter merske enote, ki predstavljajo (družbene) konvencije, sprejete v znanstveni skupnosti (in praviloma širše) v določenem okolju in času. Družbeno pogojeni in subjektivni so zbiranje, oblikovanje, organizacija in interpretacije podatkov in raziskovalnih rezultatov, definicij, konceptov in teorij, ki so kot ključni elementi človeškega znanja produkt avtorjev, skupin in skupnosti ter hkrati odraz in produkt specifičnega družbenega okolja in časa, v katerem nastajajo. Rezultat družbenega razvoja, družbenih,

ekonomskih in političnih procesov, specifičnih okoliščin ter razmerij moči v posameznih državah so tudi znanstvene, raziskovalne in razvojne politike in strategije.

Raziskovanje in znanost sta odvisna od tistih, ki ju financirajo in omogočajo ter usmerjajo. Zato ne moremo govoriti o (absolutno) objektivnih in družbeno nevtralnih znanostih, raziskovanju in razvoju, čeprav znanost in raziskovanje s svojimi pristopi in metodologijami težita k objektivizaciji; s ponovljivimi kontroliranimi eksperimenti želita zagotoviti preverljivost raziskovalnih rezultatov. Včasih pri tem pozabita na svoje omejitve in težnjo k objektivnosti (objektivizaciji) razglasita kar za objektivnost. Menim, da sta bistvo znanosti in raziskovanja nenehno dvom, ki ves čas preverja obstoječe znanje in njegove meje, ter stalno (pre)spraševanje, ki z inovativnimi pristopi omogoča nova spoznanja in odkritja ter premika meje, hkrati pa se zaveda svojih omejitev in dometov ter s tem svoje omejenosti.

Opredelitev in uresničevanje znanstvenih, raziskovalnih in razvojnih politik in strategij, zlasti opredelitev družbenih ciljev, prioritet in nacionalnih interesov v nekem obdobju ter določanje meril za preverjanje njihovega uresničevanja, pa tudi organiziranje in financiranje znanosti in raziskovanja so vedno politična vprašanja. V času neprestanega poudarjanja kakovosti (ko včasih za ugotavljanje in preverjanje kakovosti in procesa dela ter njegovih rezultatov porabimo več časa kot za delo, kar se mi ne zdi racionalno) poudarjajo pomen in razvoj vrhunske (globalne) znanosti, ki premika meje možnega (cutting edge) na posameznih področjih. Pogosto pozabljamo na področja, ki niso ali se ne zdijo tako vrhunska in so (iz takšnih ali drugačnih razlogov, med katere štejem tudi marginalnost, dolgoročnost, ki pomeni, da neposrednega profita ni mogoče pričakovati v bližnji prihodnosti, kritičnost do javnosti, financierjev in nosilcev odločanja, potencialno ogrožanje obstoječih monopolov in profitov ...) manj popularna, čeprav so dolgoročno za posamezno okolje in skupnost pomembna ter bi jih bilo zato treba ohranjati ali vzpostavljati in razvijati. Morali bi se zavedati, da raziskovanje in znanost nasploh in na posameznih področjih potrebujejo dolgoročno zadostno in stabilno javno financiranje, da bi lahko bila kvalitetna in uspešna. Ostali viri financiranja (npr. iz gospodarstva in finančnega sektorja, iz zasebnih fundacij) zagotavljajo sredstva predvsem za področja, ki jih neposredno zanimajo ter jim koristijo, in ko gre za večino vlagateljev iz gospodarstva in financ, že kratkoročno prinašajo (finančni in/ali prestižni) profit.

Ker so javna sredstva omejena in praviloma premajhna za zadovoljitev potreb, morata znanstvena in raziskovalna politika na podlagi sprejetih meril in prioritet določiti potrebnost in obseg financiranja posameznih področij, dejavnosti in ključnih institucij (npr. javnih raziskovalnih inštitutov, inštitutov s koncesijami, univerz in samostojnih visokošolskih institucij). Ob tem je nujna razprava o optimalni organiziranosti znanosti in raziskovanja, ki mora zagotoviti kakovost in razvoj ter potrebno stabilnost sfere. Raziskovalna politika mora spodbujati raziskovanje v gospodarstvu, drugih javnih in zasebnih okoljih in institucijah ter hkrati sprejeti (zlasti finančne in davčne) ukrepe, ki pospešujejo sodelovanje teh subjektov z javno financiranimi raziskovalnimi institucijami in njihovo sinergijo.

Lepo bi bilo imeti ministra, ki bi bil vpliven

Za resorje v politiki in državni upravi velja, da sta boljša položaj in financiranje tistih, ki jih vodijo politično močni in vplivni ministri. V znanosti in raziskovanju se je to potrdilo, ko sta pristojno ministrstvo vodila npr. ministra dr. Slavko Gaber in Gregor Golobič, ki jima je za svoj resor uspelo izboriti si nekoliko večji kos pogače. Žal tudi takrat za znanost in raziskovanje nismo namenili odstotka BDP iz javnih (proračunskih) sredstev. Cilj Resolucije o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (RISS), da znanosti in raziskovanju do leta 2020 namenimo 1,5 odstotka javnih sredstev, se zato zdi neuresničljiva želja – zlasti ob varčevanju in zmanjšanju financiranja po letu 2011. Lepo bi bilo imeti ministra, ki bi bil tako vpliven in politično močan, da bi znanosti in raziskovanju namesto slabe polovice odstotka zagotovil v tem in naslednjih letih iz proračunskih sredstev vsaj odstotek BDP. To bi bila dobra podlaga za pridobivanje dodatnih potrebnih sredstev iz evropskih in drugih javnih in zasebnih virov.

Vsem mora biti jasno, da je stabilnost znanosti in raziskovanja, njuno uspešnost in razvoj mogoče zagotoviti le z novimi, dodatnimi javnimi proračunskimi sredstvi. Kot sem zapisal v prejšnjem prispevku, ocenjujem, da bo za to potrebnih dvajset do štirideset milijonov evrov na leto.

Vsekakor bosta politika in znanstvenoraziskovalna sfera morali ugrizniti v »kisló jabolko« in sprejeti tudi nepriljubljene odločitve. Pri tem se morata zavedati teže in dolgoročnosti posledic svojih odločitev, zlasti morebitnih odločitev o zmanjšanju ali ukinitvi financiranja posameznih področij in institucij iz proračunskih sredstev. Dokaj enostavno je odpustiti ljudi in zmanjšati ali ukiniti financiranje institucij, za katere se oceni, da niso vrhunski. A morajo odločevalci vedeti, da v raziskovanju usposabljanje in razvoj kadrov ter vzpostavljanje in razvoj institucij terjajo leta, pogosto desetletja. Zato morajo najprej odločiti, kaj potrebujemo ter koliko in kaj si lahko privoščimo iz javnih sredstev. Pri opredeljevanju postopkov, pogojev in meril za presojo je treba upoštevati, da so posamezne vede, discipline, področja in tematike med sabo različne in specifične. Zato ni pametno uporabiti enakih meril za vse. Hkrati je treba upoštevati nacionalne interese, družbene potrebe in racionalnost. Če raziskovanja nekaterih področij in tematik (zlasti iz humanistike in družboslovja, a tudi iz drugih ved) ne bo iz proračunskih sredstev financirala in spodbujala slovenska država, tega raziskovanja verjetno ne bo, saj ni dobičkonosno in za druge vire finančno in sicer ni zanimivo. Sprejete odločitve morajo biti zato temeljito premišljene.

Evalvacija

Evalvacija bo ključna za razpravo in (politične) odločitve. Kot znanost in raziskovanje evalvacija ni objektivna. Lahko jo objektiviziram. Upoštevati je treba specifične posameznih ved, disciplin, področij, tematik, institucij in okolij ter njihove potrebe in interese; hkrati mora politika opredeliti nacionalne interese pri odločanju o proračunskem financiranju znanosti in raziskovanja. Menim, da je za stabilnost in dolgoročnost raziskovalnega in znanstvenega dela najprimernejša praksa zahodnih držav, ki zagotavljajo institucionalno proračunsko financiranje znanstvenoraziskovalnih institucij, katerega obseg določajo na podlagi opredeljenih kriterijev. Dodatne vire financiranja raziskovalnega dela in kratkoročne(jše)ga zaposlovanja predstavljajo programska in projektna sredstva, za katera institucije in raziskovalci kandidirajo v okviru javnih razpisov, ter sredstva, ki jih pridobivajo iz drugih javnih in zasebnih virov. Zavzemam se za institucionalno financiranje, ki zagotavlja v celoti redno delovanje javnih znanstvenoraziskovalnih institucij, a bom vesel, če bo v Sloveniji institucionalno proračunsko financiranje raziskovanja zagotovilo 75–80 odstotkov sredstev, kratkoročnejše programsko in projektno financiranje pa 20–

25 odstotkov. Najbolj »kisló jabolko« bo predstavljala odločitev, v kakšnem obsegu in kako zagotavljati dolgoročno institucionalno proračunsko financiranje raziskovalnega dela posameznih znanstvenoraziskovalnih institucij. Za sprejem te odločitve bo nujna institucionalna evalvacija, ki bo ocenila, raziskovanje katerih področij in tematik je za slovensko državo potrebno in tako pomembno, da bo zanj zagotovila dolgoročno proračunsko financiranje. Preveriti bo morala, katere institucije so za tovrstno delo najbolj primerne in učinkovite. Upošteva je razpoložljiva proračunska sredstva bo politika odločila, kako, po kakšnih kriterijih in v kakšnem obsegu bo institucionalno financirala posamezno institucijo. Ne bo se mogla izogniti »eksplozivnim« vprašanjem: Kako določiti kriterije in prioritete? Kako oceniti in ovrednotiti kvaliteto dela javnih raziskovalnih institucij in raziskovalcev? Katere institucije bodo prejele institucionalno proračunsko financiranje in kakšen bo njegov obseg oz. koliko zaposlenih bo financiranih? Kako urediti položaj zaposlenih v teh institucijah, ki ne bodo financirani z institucionalnim financiranjem? Kako urediti status javnih institucij, ki ne bodo institucionalno financirane, ter status in položaj raziskovalcev, zaposlenih na teh institucijah? Kako zagotoviti enakopravnost javnih institucij in raziskovalcev (npr. kako financirati raziskovalno delo univerzitetnih pedagogov v okviru redne plače ali raziskovalcem omogočiti, da bodo, če so uspešni, lahko v matični instituciji dosegli 1,2 plače)?

V evalvacijo bo treba vključiti neodvisne tuje evalvatorje, ki bodo z domačimi obiskali, preverili in ocenili posamezne institucije in njihovo delo po določenih postopkih, metod(ologijah in kriterijih). Lahko bi uporabili pozitivne izkušnje samoupravnih interesnih skupnosti, v Skandinaviji ocenjene kot zanimive inovacije, zlasti strokovne panele raziskovalne skupnosti. Na javnih panelih bi poleg evalvatorjev, ki predstavijo svojo oceno in priporočila, in institucij, ki bodo evalvacijo izvajale (ARRS, Nakvis in/ali novoustanovljena agencija), sodelovali še vodstva in zaposleni na raziskovalnih institucijah, predstavniki države in lokalne skupnosti (npr. državni zbor, resorno ministrstvo, zainteresirana ministrstva oz. resorji, občine, morebiti regije) ter uporabnikov, lahko pa tudi zainteresirana javnost. Ocene in priporočila evalvatorjev ter poročila in predlogi panelov bi rabili kot podlage za sprejemanje (političnih) odločitev.

Pri odločanju o višini institucionalnega proračunskega financiranja javne znanstvenoraziskovalne institucije bosta ključni opredelitev javnega in nacionalnega interesa ter ocena pomena njenega dela in rezultatov za Slovenijo in njen razvoj. Pomemben kriterij bo kakovost raziskovalnega dela in njegovih rezultatov. Upošteva je razpoložljiva proračunska sredstva bo treba odločiti, ali si država lahko privošči, da na instituciji institucionalno financira vse zaposlene, ki so ocenjeni kot zelo kvalitetni. Mogoče bo država lahko institucionalno financirala le del zaposlenih, za ostale pa bo treba poiskati druge vire financiranja. V takih primerih bo najbolje, da institucije z gledišča svojih potreb in razvoja presodijo, katere raziskovalce in zaposlene bodo financirale iz institucionalnega financiranja, za katere pa bodo iskale druge vire. V globalnih okvirih odlične institucije in raziskovalci bodo imeli boljše možnosti, da si financiranje zagotovijo iz različnih virov doma, v Evropi in globalno.

Hkrati bo država morala odločiti, v kolikšnem obsegu bo institucionalno financirala institucije, katerih delo in raziskovalci ne bodo ocenjeni kot vrhunski, ko bo presodila, da so zanj nujni in da bi bil brez zadostnega proračunskega ogrožen njihov obstoj in razvoj. V tem primeru bi lahko institucijam dala priporočila in obvezna navodila, ki bi prispevala k boljši kvaliteti njihovega dela in uspešnejšemu razvoju. Ocenjujem, da bodo ti primeri pogostejši v humanistiki in družboslovju, lahko pa se pojavijo tudi v drugih vedah in področjih (npr. medicina, kjer je zaradi nacionalnega interesa treba ohraniti in razviti tudi področja, ki trenutno niso odlična).

Nezadostnost bibliometrije

Ker objektivna merila kvalitete raziskovalnega dela ne obstajajo, bo tovrstna evalvacija najtežja in najbolj problematična. V nekaterih vedah (v naravoslovju, matematiki, tehniki), disciplinah (tudi nekaterih družboslovnih in humanističnih) in področjih lahko kot optimalna merila uporabimo baze objav in citatov ter obstoječe indekse objav, čeprav so včasih problematični. V drugih vedah, disciplinah in področjih je bibliometrija neustrezna, ker ne zajema vseh relevantnih objav in ne meri kakovosti. Načelo »objavljal ali izgini« ter indeksi objav in citatov so ob uveljavitvi prispevali k večji in boljši znanstveni produkciji, a so se vsaj delno izrodili. Spodbujajo in terjajo množico objav, ne glede na kvaliteto. Avtorji smo prisiljeni objavljati, da preživimo, četudi v prispevkih ni nič novega in pomembnega. Za habilitacijske postopke sem igral to igro. Potem sem se odločil, da iz nje izstopim, ker je – vsaj na družboslovnih in humanističnih področjih, kjer delujem – škodljiva in kontraproduktivna. Nisem genij, a moja dolgoletna vpetost v mednarodne okvire kaže, da tudi najslabši raziskovalec verjetno nisem. Napišem lahko en ali dva kvalitetna prispevka na leto, za monografije potrebujem nekaj let, dve (o institucionalizaciji demokracije in etničnosti) pišem že dve desetletji; nekaj segmentov sem bil zaradi habilitacij prisiljen objaviti v člankih, četudi tega nisem res hotel. Pri pisanju teh monografij, katerih tematika postaja vse aktualnejša, ugotavljam, da je bila večina relevantnih del napisana pred desetletji ali celo stoletji, v zadnjih dveh desetletjih pa komaj kaj, kar je prestalo test časa. Ker na dvanajstih ali dvajsetih straneh, kot jih dopuščajo revije, nisem sposoben celovito obdelati kompleksnih tem, s katerimi se ukvarjam, raje pišem daljša poglavja monografij, ki jih prebira publika, kateri so besedila namenjena, čeprav ne prinašajo točk. Število objav in uglednost publikacij sta možna pokazatelja kvalitete. Hkrati kaže opozoriti, da je test časa prestalo delo nekaterih avtorjev, ki so objavljali malo ali celo nič, nekaterih avtorjev, ki so množično objavljali tudi v najuglednejših publikacijah, pa se že po nekaj desetletjih ne spomnimo več.

In na koncu še tole: baze objav in citatov niso popolne, saj ne zajemajo vseh relevantnih publikacij in zlasti ne monografij. Težave se pojavljajo tudi pri objavah, ki jih zajemajo. To vemo avtorji, katerih priimki se začinjajo s črkami abecede (npr. šumniki), ki jih angleška abeceda ne pozna. Tako moramo na ARRS vedno dokazovati svoje citate (ki jih je prej treba najti in obdelati), kar predstavlja zamudno dodatno delo, ki ga srečneži, ki takšnih težav nimajo, niti ne poznajo.

- **Z dialogom nad večstoletno sovraštvo med Srbi in Albanci. Vili Einspieler. Delo, 04.09.2017, str. 6**

Normalizacija odnosov. Priznanje Kosova je rdeča črta, ki bi jo lahko prestopili le srbski državljani z večinsko izraženo voljo na referendumu

Bruseljski dialog Beograda s Prištino, ki je na mrtvi točki, bo potekal na predsedniški ravni. Nova faza dialoga naj bi rešila zgodovinsko vprašanje med Srbi in Albanci. S tem ciljem je srbski predsednik Aleksandar Vučić spodbudil široko javno razpravo o Kosovu.

Proces normalizacije odnosov med državama v okviru bruseljskega dialoga se je zataknil tako zaradi vrste incidentov kot volitev v obeh državah. Po pričakovanjih Bruslja se bo nova faza dialoga začela, ko bo oblikovana nova kosovska vlada. Dialog ter normalizacija odnosov med Beogradom in Prištino sta pogoj za napredek Srbije in Kosova na poti v Evropsko unijo.

Dogovor bi približal državi EU

Na neformalnem srečanju, ki ga je gostila visoka zunanjepolitična predstavica EU Federica Mogherini, sta se Aleksandar Vučić in kosovski predsednik Hashim Thaçi dogovorila o zadnjih korakih implementacije doseženega sporazuma o pravosodju. Predsednika sta potrdila, da bosta državi v celoti implementirali sporazum 17. oktobra. Na ta dan bodo sodniki, tožilci in drugo osebje vključeni v kosovsko pravosodje. To bo pomenilo, kot je zapisala tiskovna predstavica evropske komisije Maja Kocijančič, da bo pravičnost vzpostavljena na celotnem Kosovu in predvsem na področju Kosovske Mitrovice. Strani sta napovedali tudi odprtje mostu na reki Ibar, ki deli albanski in srbski del Kosovske Mitrovice, do konca leta, Vučić pa je ugotovil, da Priština ni naredila nič za pospešitev oblikovanja skupnosti srbskih občin na Kosovu.

Po srečanju je Thaçi poudaril, da bi nova faza dialoga morala pripeljati do končnega dogovora, s katerim bi se končalo večstoletno sovraštvo, Srbijo in Kosovo pa bi približal EU. Po njegovih besedah državljani obeh držav potrebujejo končni dogovor, ki bo omogočil državam napredek na poti v evropske integracije. Thaçi je tudi prepričan, da bodo na Kosovu kmalu oblikovali novo vlado in parlament. Politike v Prištini je tudi Bruselj pozval, da po predčasni parlamentarni volitvah, ki so bile že 11. junija, čim prej oblikujejo vlado. Da so začeli pogovore o dolgoročnejših odnosih med Srbi in Albanci, je poudaril tudi Vučić, ki vidi priložnost za rešitev zgodovinskega vprašanja med Srbi in Albanci. Ta bi veliko pomenila tako Beogradu kot Prištini, je poudaril srbski predsednik. Čeprav ni velik optimist, je sklenil, da morajo izkoristiti priložnost, ker je zaradi prihodnosti vredno poskusiti.

Priprava na priznanje Kosova

Na njegov poziv k širokemu javnemu dialogu o kosovskem problemu se je odzvala tako pozicija kot opozicija, pripravljenost na pogovor med opozicijskimi strankami pa sta izrazili le Demokratska stranka Srbije in zunajparlamentarno Narodno svobodnjaško gibanje. Čeprav je Vučić poudaril, da bo prisluhnil vsem, tako akademikom, cerkvi, zgodovinarjem, politikom kot navadnim ljudem, ne da bi jim vnaprej vsiljeval svoje mnenje, je večina opozicijskih strank ocenila, da Vučić samovoljno odloča o vsem v državi, zgodovinsko odgovornost za rešitev kosovskega vprašanja pa bi rad porazdelil, ker pripravlja javnost na priznanje Kosova.

Po Vučićevem mnenju je notranji dialog o Kosovu odločilen za prihodnost Srbije in srbskega naroda. Čas je, da Srbi nehajo tiščati glavo v pesek, temveč poskušajo biti realni in ohranijo, kar imajo, namesto da čakajo, da jim bo padlo v naročje, kar so že zdavnaj izgubili. Prvi ga je podprl koalicijski partner Ivica Dačić, ki se je zavzel za sprejemljivo rešitev namesto povečevanja vnaprej izgubljenih bitk ali dviga rok od Kosova. Podprli so ga tudi njegovi naprednjaki in prvak Srbskega gibanja otmene Vuk Drašković, ki si bo prizadeval, da Kosovo ne bo več simbol smrti in poraza, temveč boja za življenje in zmago tuzemeljske in ne nebeške Srbije.

Vodja Srbske radikalne stranke Vojislav Šešelj se je zavzel za zamrznitev dialoga s Prištino, vključitev Rusije, prekinitve pogajanj o vstopu v EU in vrnitev kosovskega vprašanja v Združene narode. Po mnenju nekaterih pravnikov mora Kosovo ustavnopravno ostati del Srbije, kot je določeno s preambulo srbske ustave, ker je to rdeča črta, ki jo lahko prestopijo le državljani z večinsko izraženo voljo na referendumu, ne pa posamezni politik ali politična opcija.

- **Plenković si ne želi sestanka s Cerarjem. Borut Šuklje, mednarodni svetovalec. Delo, 04.09.2017, str. 12**

Pogled iz ozadja

Predsednik hrvaške vlade Andrej Plenković je racionalen politik. Ne samo da je znal prevzeti oblast in sestaviti vladajočo politično koalicijo, znal je tudi odsloviti svoje partnerje, ko je ocenil, da zanj postajajo nevarni. Prav zaradi istega političnega razuma, ki mu prinaša točke, noče oblikovati svojega mnenja in še manj odločitve o odstranitvi sramotnega spomenika, ki v taborišču Jasenovac obuja čas morilcev in vojnih zločincev.

Taisti hrvaški predsednik vlade, ki natančno in vnaprej preveri odzive na svoja politična dejanja, ima obenem zelo dobre informacije, ne le od svojih vladnih sodelavcev in razvejenih tajnih služb, temveč tudi neposredno iz vodstva kabineta predsednika evropske komisije Jean-Clauda Junckerja, saj je šef te službe njegov osebni prijatelj. Torej lahko predvidevamo, da je Plenković imel, vsaj v zadnjih dveh mesecih, od razglasitve sodbe mednarodnega arbitražnega sodišča o določitvi meje med Slovenijo in Hrvaško, vse dokumente o pozivih ključnih evropskih držav in vlade v Bruslju, da je sodbo treba priznati in da ta pomeni novo dejstvo, da ima Republika Hrvaška z Republiko Slovenijo rešeno mejno vprašanje.

Vsa dokazovanja, da je določen beograjski tabloid, ki je v zelo podobnem času dobil tudi hrvaška državna dovoljenja za širitev svojega poslovanja, objavil prisluškovanje pogovorom dveh slovenskih akterjev o arbitraži, so po izreku sodbe seveda postala brezpredmetna. Zgolj zanimiva, saj je v skoraj primerljivem času isti srbski tabloid radikalno spremenil uredniško politiko in začel neusmiljeno napadati sedanjega predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Toda to je zgolj podrobnost, ki jo bomo zdaj pustili ob strani.

Andrej Plenković se je odločil in v pričakovanju obiska slovenskega predsednika vlade Mira Cerarja, s katerim naj bi zaključila njune ljubljanske pogovore in določila načine uveljavitve arbitražne sodbe mednarodnega sodišča v Haagu, odšel v Savudrijo, mestece na sami meji s Slovenijo. Tisto sredo, 23. avgusta letos, je zbranim ribičem pojasnjeval, da Hrvaška nikoli ne bo priznala odločitve mednarodnega sodišča, da bo sočasno znala zaščititi svoje interese ter da naj še naprej ribarijo, kot da se ni nič zgodilo. Da ima, je bilo razumeti, Hrvaška dovolj možnosti, da jih ob njihovih poteh po slovenskem morju zaščiti. Moje vprašanje je bilo povsem preprosto. Zakaj se je hrvaški predsednik vlade tik pred morebitnim pogovorom o skrajno resnem vprašanju, ki zadeva Hrvaško, odločil za takšen obisk? Ponavljam, Plenković je racionalen politik, ni političen fantast, ki bi se odločal po trenutnem navdihu. Razlog je lahko samo eden: hotel je vnaprej prepričati Cerarjevo odločitev o obisku Zagreba in potrebnem pogovoru, kako uveljaviti odločitev arbitražnega sodišča. Pa ne gre več samo za hrvaško vladno kazanje moči Sarajevu, Beogradu in Podgorici, državam, s katerimi ima Hrvaška nerešena prav vsa mejna vprašanja. Kljub temu da se odnosi Hrvaške z BiH prav zaradi mejnega spora nevarno zaostrojujejo. Niti ni razlog za Plenkovićeve korake zgolj

ocena, da bo njegovo zavračanje odločitve mednarodnega sodišča dokaz, da tudi drugim državam v rešitvi mejnih sporov ne more uspeti mimo hrvaške državne volje. To bi bilo enostavno premalo za pojasnitev tako bojevitega Plenkovičevega nastopa v Savudriji. Razlog je drugje. Hrvaška država je sklenila, da je treba storiti vse, da ohrani konflikt in ostane v sporu s Slovenijo. Plenkovič ve, da se pospešeno oblikuje Evropa dveh hitrosti. Da izpolnjuje Slovenija vse, no, skoraj vse pogoje za članstvo v najbolj povezanem evropskem jedru, ki si najmanj želi novih prinašalcev težav. Zato hoče Plenkovič zadržati Slovenijo na starem dvorišču in prav zato si tudi ne želi Cerarjevega obiska v Zagrebu. In zato se je odločil za svoj nastop v Savudriji.

- **Diplomatska ofenziva za uveljavitev arbitražne sodbe. Saša Vidmajer. Delo, 05.09.2017, str. 1**

Strateški forum. Državni vrh: Slovenija bo našla način za uveljavitev arbitražne sodbe – Izzivi spreminjajočega se sveta Bled – Začel se je strateški forum, letos je pod naslovom Nova realnost posvečen najaktualnejšim vprašanjem globaliziranega, digitaliziranega sveta. Odprtje je bilo v znamenju arbitražnega spora s Hrvaško, premier Miro Cerar je pred velikim avditorijem zatrdil, da bo Slovenija sodbo uresničila.

Ob odprtju konference so predsednik republike Borut Pahor, premier Miro Cerar in zunanji minister Karl Erjavec poudarili pomembnost spoštovanja vladavine prava, na tem je utemeljena Evropska unija. Predsednik vlade se je pred tem srečal s podpredsednikom komisije Fransom Timmermansom, ta je ob prihodu na konferenco spomnil, da je bila arbitraža med prvimi zavezami Hrvaške v pristopnih pogajanjih z EU. Ponovil je, da bi rzsodbo morali spoštovati obe strani.

Pomembnost spoštovanja rzsodbe oziroma zavezanost implementaciji mednarodnih pogodb je poudarila tudi visoka predstavnica EU za zunanjo in varnostno politiko Federica Mogherini na srečanju z zunanjim ministrom. Po besedah Erjavca bo diplomacija med konferenco poudarjala »nespremenljivost tega, da članica Unije ne spoštuje mednarodnega prava«.

V središču razprave voditelj, ki je sledila, so bili izzivi, ki jih za politiko, gospodarstvo, varnost in družbo pomeni hitro spreminjajoči, soodvisni svet. Generalni sekretar OECD Angel Gurría je govoril o gospodarski rasti, ki še vedno ni na ravni pred krizo, brezposelnosti in neenakosti, nezaupanju v politiko. Timmermans je omenil več optimizma v Evropi, zaradi volilnih izidov ter stremženja po brexitu in Trumpovi zmagi. V razpravi sta sodelovala še nova srbska premierka Ana Brnabić in bivši predsednik Danilo Türk, ta je omenil potrebo po novi solidarnosti v EU.

Blejski strateški forum, organizirata ga zunanje ministrstvo in Center za evropsko prihodnost, se bo nadaljeval z razpravami o vlogi EU v svetu, južnem Sredozemlju, človekovih pravicah in Zahodnem Balkanu.

- **Dom in svet. Saša Vidmajer. Delo, 05.09.2017, str. 1**

Tema dneva

Svet je postal bolj zapleten, kot je bil, nadzor, ki je obstajal, je popustil. Učinke izvolitve Donalda Trumpa, brexita, razpadanja liberalne ureditve občutimo povsod, živimo v vse bolj soodvisnem svetu. Niti ljubka Slovenija, zaprta vase in v mnogočem avtistična država, ni več v svojem mikrokozmosu. Z begunci je prišel k nam bližnji vzhod, terorizem ni več abstraktna grožnja, evropska prihodnost je negotova. Slovenija o sebi in svetu premalo preiščuje, strateški forum, ki se je začel včeraj na Bledu, je redka priložnost, ko zunanja politika razširi pogled.

Edina tukajšnja mednarodna konferenca tega formata poteka letos pod naslovom Nova realnost, globalizacija in digitalizacija sta sploščili svet, spremenila se je naša percepcija. Vestfalskega konsenza o moči, predvsem vojaški moči, ki je instrument nacionalnih držav, ni več. V večpolarnem svetu imajo moč demokratične in avtoritarne države, a tudi nedržavni akterji, teroristi. Tu so gosta tesnoba, nestabilnost, manj demokracije in človekovih pravic. Naša civilizacija je zelo krhka. V blejskih razpravah o teh vsebinah je sodelovalo kakih tisoč predstavnikov iz 70 držav.

Slovenski državni vrh je forum izrabil za lobiranje o arbitražni rzsodbi, spor s Hrvaško je zasenčil vse drugo. Predsednik, premier in zunanji minister so v uvodnih govorih ob odprtju poudarili spoštovanje mednarodnega prava, neupoštevanje pravnih pravil bi spodkopalo demokracijo in EU. Slovenija bo poiskala način za uveljavitev rzsodbe, je izjavil predsednik vlade Miro Cerar. Podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans, gost foruma, pa je ponovil, da bi rzsodbo morali spoštovati obe strani. To je bila velika diplomatska predstava. In vendar, bomo videli, koliko bo evropske podpore pri implementaciji. Evropa je v teh zadevah običajno bleda mati.

- **Oder za lobiranje in svetovne teme. Saša Vidmajer. Delo, 05.09.2017, str. 3**

Blejski strateški forum. Posvečen razpravam o spremembah zaradi digitalizacije in globalizacije v nepredvidljivem in negotovem svetu

Bled – Začetek velike mednarodne konference je slovenska politika izrabila predvsem za lobiranje o uveljavitvi arbitražne rzsodbe, ki je Hrvaška noče spoštovati. Sodbo je treba spoštovati, je zagotovil podpredsednik komisije Frans Timmermans, ki se je tik pred odprtjem konference sestal s premierom Mirom Cerarjem.

Razprave o arbitraži bodo rdeča nit številnih blejskih srečanj, po oceni Mladike bi pritisk prej ali slej moral prinesiti učinek. Na konferenco prihaja tudi hrvaška zunanja ministrica Marija Pejčinović Burić, dvostranskega srečanja z vodjo tukajšnje diplomacije ni na dnevnem redu. Jutri bosta ministra sedela za skupno mizo v okviru neformalnega zasedanja Pobude za Jugovzhodno Evropo.

Letošnji 12. strateški forum so naslovlili Nova realnost, posvečen je velikanskim spremembam zaradi digitalizacije in globalizacije, zaradi katerih je svet vse bolj povezan in zaradi česar se je spremenilo tudi naše dojetje stvarnosti. Včerajšnje omizje voditelj se je ukvarjalo z vprašanjem modelov, tem, ali delujejo, pa z vse manjšim zaupanjem v politiko in načine, kako mobilizirati mlado generacijo. Generalni sekretar Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj Angel Gurría je pripomnil, da ne moremo biti več osredotočeni samo na produktivnost, nujna je vključujočnost. Podpredsednik Timmermans je omenil angažma mladih, spremembe, ki so možne, če se vključijo v institucije. Nova premierka Ana Brnabić je poudarila, da je Srbija strateško opredeljena za EU, sicer je poudarila digitalizacijo in izobraževanje. Nekdanji predsednik Danilo Türk je govoril o pomembnosti solidarnosti v Uniji, o tem zdaj ni vizije.

Potem ko je udeležence konference nagovorila visoka predstavnica Unije Federica Mogherini, je sledilo omizje o novi viziji. Občutek nestabilnosti in negotovosti je del nove geopolitične stvarnosti, mednarodne razmere so nepredvidljive, ti izzivi

zahtevajo ukrepanje. Razprava je problematizirala svet nestabilnosti, okoljskih sprememb in konfliktov. Sodelovali so turški zunanji minister Mevlüt Çavuşoğlu, vodja vatikanske diplomacije Paul Gallagher, namestnik ruskega zunanjega ministra Aleksej Meškov in madžarski vodja diplomacije Peter Szijjart. Sledil je pogovor s slovaškim zunanjim ministrom Miroslavom Lajčakom, predsedujočim prihajajočega 72. zasedanja generalne skupščine ZN. Razprava je načela najaktualnejše teme na dnevnem redu svetovne organizacije in na mednarodni agendi nasploh.

O izzivih pred Evropsko unijo

O Evropi in svetu v 21. stoletju sta v neformalnem pogovoru zvečer razpravljala francoski politolog Jacques Rupnik in evropska poslanka Tanja Fajon. Evropska unija je pred velikimi izzivi, postavlja se vprašanje, ali jim bo kos. Aktualne so predvsem dileme, kako naj se Evropa spopada s čedalje globljimi ekonomskimi in političnimi neenakostmi v EU in zunaj nje, kako naj obnovi zaupanje v demokracijo med mladimi.

Prvi dan se je končal s »polnočno razpravo« o lažnih novicah in o tem, ali mediji še vedno potrebujejo urednike. Vse večja vloga svetovnega spleta in družbenih omrežij, na katerih vsakdo lahko deli svojo različico resnice in širi dezinformacije, je povzročila fragmentacijo realnosti. Fenomen »fake news« je s predsedniškimi volitvami v Združenih državah ter spremenjenimi pravili politične igre in vlogo medijev postal pomembna tema, včeraj so o njem razpravljali predstavniki Facebooka, Monda, Guardian.

Blejski forum vsako leto poteka hkrati na politični in gospodarski ravni, pred tem je bil tudi forum mladih, tokrat o prepletanju virtualnega, digitalnega in stvarnega. Jutrišnje politične razprave bodo obravnavale človekove pravice, globalno jedrsko upravljanje, vodne vire, EU v spremenjenem svetu, tvitanje v mednarodni politiki, razmere v Sredozemlju in perspektive Zahodnega Balkana. To je stalnica vsakoletnih razprav. Gospodarski del bo namenjen inovacijam, njihovemu pomenu za prihodnost.

- **Past. Luka Jakše o odnosih s Hrvaško. Delo, 05.09.2017, str. 5**

V zadnjih tednih je bilo prelitega veliko črnih o srečanju med slovenskim in hrvaškim predsednikom vlade, Mirom Cerarjem in Andrejem Plenkovičem. Dilema slovenskega je jasna, ali naj odide na obisk, ki ga gostitelj pogojuje s pogovori o vseh nerešenih vprašanjih med državama, ali vztrajati pri načelu, da se lahko zdaj pogovarjamo le o uresničitvi odločitve arbitražnega sodišča o poteku meje meje med državama.

Čprav je zunanji minister Karl Erjavec v zadnjih dneh s svojimi solističnimi akcijami in ne ravno državotvornimi izjavami le še otežil možnost dogovora med obema stranema o točkah pogovora na za septembra napovedanem srečanju, je včeraj državni vrh na blejskem strateškem forumu usklajeno in odločno zastopal slovensko stališče, da je treba spoštovati odločitve mednarodnih sodišč in vladavino prava. To je pravo sporočilo hrvaški strani, ki se trudi ostati zvesta odločitvi, da odločitev arbitražnega sodišča za njih ne velja.

Pri tem ne smemo spregledati, da se s sestankom premierov bolj mudi Plenkoviču, ki ima hude notranjepolitične težave in bi bil diplomatski uspeh proti Sloveniji dobrodošel obliž na rane. Hujskanje hrvaških ribičev, da naj kar lovijo v slovenskem morju, je le vrh ledene gore Plenkovičevega nabiranja domačih političnih točk. Kolikor smo lahko izvedeli iz dobro obveščenenih virov, se svetovalci premierov zdaj redno srečujejo in iščejo najprimernejši datum za obisk in poskušajo uskladiti dnevni red srečanja.

Pri tem bo morala biti slovenska stran dovolj previdna, da ne bi še eno srečanje potekalo po hrvaških taktih, po katerih Plenkovič razmere med državama izkorišča za notranjepolitične potrebe.

Ključ do uspeha se morda skriva v potrpežljivosti, ker se zdi, da Plenkovič zdaj bolj potrebuje uspešno dvostransko srečanje, zato bi Cerar deloval modro, če z njim ne bi prehitro sklepal kompromisov.

To se bo na koncu moralo zgoditi, saj se težav ne da reševati z ignoriranjem, ampak s pogovori in aktivnim iskanjem rešitve. Poleg tega bi bil uspešen dogovor s Hrvati za Cerarja velik uspeh, na katerem bi lahko gradil svojo podobo na parlamentarnih volitvah prihodnje leto.

A tokrat ne gre le za prihodnje volitve, česar se morajo zavedati tako v opoziciji kot v koaliciji, to morajo razumeti zunanji minister Erjavec, predsedniški kandidat Borut Pahor pa tudi opozicijski prvak Janez Janša, gre za eno ključnih poglavij v zgodovini slovenske države.

Zato je bil včerajšnji usklajeni nastop slovenskega državnega vrha za uveljavitev arbitražnega sporazuma na blejskem forumu osvežujoča sprememba in dober obet, da po dolgem času skupaj naredi kaj dobrega za vso državo.

- **»Prisilne« kvote in »solidarne« ograje. Boris Čibej. Delo, 05.09.2017, str. 6**

Težave s pribežniki. V pričakovanju sodniške odločitve o solidarnostnih kvotah za migrante po članicah EU Jutri bodo v Luksemburgu izrekli dokončno razsodbo sodišča Evropske unije o madžarski in slovaški pritožbi proti obveznim kvotam za razmestitev pribežnikov, ki bi jih morala sprejeti vsaka članica EU.

Čprav komentatorji od sredine poletja napovedujejo, da bosta Bratislava in Budimpešta na najvišjem sodišču Unije pogoreli, je pred kratkim zaradi poskusov »prisilnega« razmeščanja proslincev za azil tudi Varšava zagrozila s pravdo proti Bruslju.

Čprav so bili konec septembra 2015, ko je bila stara celina sredi najhujše pribežniške krize, na sestanku notranjih ministrov EU, na katerem so se dogovorili o solidarnostni porazdelitvi 120.000 v Unijo prispelih proslincev za azil, poleg madžarskih in slovaških preglasovani tudi češki in romunski predstavniki, sta se konec tega leta proti tej »prisili« uradno pritožili le Bratislava in Budimpešta. Madžarska, ki bi morala sprejeti 1294 pribežnikov v Grčijo in Italijo, in Slovaška, ki so ji »vsilili« 802 azilanta, od prvotnih upornic nista dobili podpore tudi maja, ko se je v Luksemburgu začela uradna obravnava. »V sodni dvorani je bila Poljska edina članica EU, katere predstavniki so podprli stališča obeh tožnic,« so takrat zapisali na novičarskem spletišču EUobserver.

Poljska je bila edina država iz višegrajske četverice, ki je septembra 2015 podprla kvote, a to je bilo le dober mesec pred poljskimi parlamentarnimi volitvami, po katerih je prišla na oblast populistična desnica, ki ima do pribežniškega vprašanja sorodna in enako bojevitost stališča kakor oblast na Madžarskem in Slovaškem, delno tudi na Češkem.

Nevaren program razmeščanja

Ko je julija evropski komisar za migracije Dimitris Avramopoulos sporočil, da so v Bruslju začeli pravni postopek proti Madžarski, Poljski in Slovaški, ker ne izpolnjujejo obveznosti, povezanih s premeditvijo pribežnikov, so na poljskem zunanjem ministrstvu pozvali evropsko komisijo, naj takoj ustavi postopke proti njihovi državi. »Če se bodo ti nadaljevali, je Poljska pripravljena zagovarjati svoja stališča pred sodiščem Evropske unije,« so zapisali v Varšavi. Poljski notranji minister Mariusz Błaszczak je pred kratkim izjavil, da je evropski program razmeščanja migrantov nevaren. »Pariz, Stockholm, Bruselj, Berlin, Manchester, Barcelona ... Koliko evropskih mest bodo še morali napasti teroristi, da se bo Evropska unija prebudila? Da bo evropska komisija dojela, da je slepo sprejemanje vseh, ki pridejo do evropskih obal, nekaj takšnega, kakor da bi Evropi nadelo zanko okoli vratu?« je povedal minister. Tudi njegova šefica, predsednica vlade Beata Szydło, je v nedeljo ponovila, da se Varšava ne bo uklonila - »izsiljevanju« Bruslja.

A če bo jutri luksemburško sodišče zavrglo madžarsko in slovaško pritožbo, se bodo te nadaljevale, stopnjevali se bodo tudi pravni pritiski, so analitiki napovedali že ob začetku obravnave, ko še ni bilo objavljeno priporočilo, ki ga je za sodišče konec julija pripravil generalni pravobranilec Yves Bot. Ta je med drugim ugotovil, da »mehanizem [solidarnostnega razmeščanja migrantov] učinkovito in sorazmerno prispeva k temu, da se lahko Grčija in Italija soočata s posledicami migracijske krize iz leta 2015«. Če bodo sodniki poslušali njegovo pravno mnenje, bodo jutri iz Luksemburga sporočili, da je sodišče EU zavrnilo tožbi Madžarske in Slovaške.

»Solidarni« prispevek za madžarsko ograjo

Medtem ko je v »stari« Evropi slišati čedalje več žuganja, da se bo vzhodni Evropi njena nesolidarnost pri razporejanju pribežnikov poznala pri razdeljevanju sredstev iz proračuna EU, je prejšnji teden tudi Madžarska pozvala k večji »solidarnosti« pri reševanju begunskega vprašanja. »Dvojna merila niso dopustna. Če že govorimo o evropski solidarnosti, moramo govoriti tudi o varovanju meja. Solidarnost mora zaživeti v praksi,« je zadnji dan avgusta vodja kabineta madžarskega premiera Viktorja Orbána János Lázár utemeljil novico, da bo njegov šef od evropske komisije zahteval povračilo 400 milijonov evrov, polovice stroškov za madžarsko ograjo na južnih mejah s Hrvaško in Srbijo, s katero je njegova država »ubranila prebivalce Evrope pred poplavo nezakonitih prebežnikov«.

Le en dan je minil in že je prišel odgovor iz Bruslja. Madžarsko prošnjo za dodatna sredstva bo komisija seveda proučila in zagotovila podporo v okviru zakonodaje EU, za ograjo pa da ne bo plačala, je povedal njen predstavnik Alexander Winterstein. »Podpiramo ukrepe za upravljanje meje, na primer za nadzor. Ograj pa ne financiramo,« je izjavil Winterstein. Bolgariji, ki je tudi postavila ograjo na meji s Turčijo, je komisija prispevala več kot sto milijonov evrov, a so z njimi kupili nadzorne kamere in drugo opremo, uradno jih niso uporabili za gradnjo ograje.

- **Prepoved reševanja iz morja je kršitev mednarodnega prava. Damijan Slabe. Delo, 05.09.2017, str. 6**

Begunska kriza. Italijanski dogovor s libijskimi milicami, ki s silo ustavljajo migrante, ni le moralno umazan, ampak je tudi pravno sporen

Te dni minevata dve leti, odkar je kanclerka Angela Merkel izrekla dobrodošlico beguncem in sprožila do zdaj najhujši naval beguncev v Evropo. Kanclerka je »napak«, o kateri še vedno trdi, da ni bila napaka, »popravila« s spornim begunskim dogovorom z Erdoğanovo Turčijo in s pomočjo balkanskih držav, ki so z bodečo žico zagradile balkansko -begunsko pot.

To je bilo po mnenju pravnikov v nasprotju z mednarodnim humanitarnim pravom. Kljub temu se dve leti po teh dogodkih zgodba ponavlja. Za podobno ukrepanje proti beguncem, ki jim sama ni več kos, se je poleti odločila tudi druga največja ustanovna članica Evropske unije, Italija. Ker je po zaprtju balkanske poti postala cilj večine beguncev iz severne Afrike, je razsuto Libijo (ob tistem soglasju in podpori EU) razglasila za »tretjo varno državo«. Vanjo je po novem mogoče brez pomisleka vrniti begunce, ki so se do zdaj izkrcali na italijanskih obalah, ostale članice EU pa jih, kljub jasnemu dogovorom o kvotah in delitvi beguncev, niso bile pripravljene sprejeti. Podobno kot se je kanclerka Angela Merkel jeseni 2015 dogovorila o vračanju beguncev z Erdoğanovo Turčijo, ki ji v Evropi mnogi očitajo nedemokratičnost, se je zdaj tudi Italija spomnila, da bi bil dogovor mogoč tudi z razsuto Libijo, kjer so razmere še najmanj tisočkrat slabše.

Včeraj tihotapci, zdaj partnerji

Po nedavnem pariškem »mini begunskem vrhu«, ki ga je sklical francoski predsednik Emmanuel Macron, ob Angeli Merkel pa sta se ga udeležila tudi premiera Italije in Španije ter šefi nekaterih afriških držav, je vse bolj jasno, s kom se je v Libiji dogovorila Italija, da ji je avgusta uspelo za skoraj 90 odstotkov zmanjšati prihode beguncev čez Sredozemlje. Očitno so bili to šefi najmočnejših libijskih milic, ki v zmedeni državi edini v resnici obvladujejo razmere. »Včeraj tihotapci, jutri partnerji«, je nemški FAZ naslovil poročilo svojega dopisnika Christopa Ehrhardta, ki je zatrdil, da župani najbolj izpostavljenih libijskih mest ob sredozemski obali sploh niso vedeli za ta »dogovor«, ki naj bi šefom najmočnejših libijskih milic, ki v razpadli državi nesporno obvladujejo podzemlje, kriminal in tihotapske tolpe, očitno prinesel kar precejšen evropski denar.

Prva opozorila pravnikov

Libijske milice, ki se grede nekakšno obalno stražo, so namreč po dogovoru z Italijo močno razširile območje svojega delovanja in iz ozemelskih voda tudi s silo in grožnjami takoj izgnale tako rekoč vse civilne reševalce, predvsem različne nevladne in humanitarne organizacije. Val beguncev, ki jih milice po novem prestrezajo že v obalnih vodah, potem pa jih dosledno tudi s silo vračajo na libijske obale in v tamkajšnje največkrat koncentracijskim taboriščem podobne centre, se je zato skoraj ustavil.

Kdo v tej popolni libijski zmedi v resnici obvladuje razmere z begunci in koliko časa bi utegnil trajati ta umazani evropski »deal« z včerajšnjimi trgovci z ljudmi, ki so v prestrezanju beguncev očitno zaslužili boljši posel od njihovega pošiljanja v Evropo, je še nejasno. So se pa že oglasili pravniki, ki ob najnovjšem evropskem dogovarjanju z različnimi napol legalnimi libijskimi oblastniki trdijo, da po humanitarnem pravu ni prepovedano le nasilno in kolektivno vračanje (push back) beguncev, kakršno so si na balkanski poti dovolile Madžarska, Hrvaška, Bolgarija ali Makedonija, ampak da je v nasprotju z mednarodnim pravom tudi vsakršno oviranje reševanja ljudi iz morja, za kar se je po dogovoru z rimsko vlado in EU očitno odločila Libija. Po njihovih trditvah pravica do svobodne plovbe velja tudi v tako imenovanih iskalnih in reševalnih conah,

kjer država, kljub določenim pravicam in omejitvam (morebitnega »oviranja reševalnih akcij« ni med njimi), ne sme kršiti pravice do svobodne plovbe.

Samo da ni beguncev

Zahodnolibijska vlada je pred nekaj tedni v dogovoru z Italijo storila točno to. Tako imenovano cono iskanja in reševanja je samovoljno razširila do mednarodnih voda, v njej prepovedala reševanje vsem drugim (tudi nevladnim in mednarodnim humanitarnim organizacijam) in se razglasila za edino pristojno za reševanje beguncev. Številne nevladne in humanitarne organizacije so bile zato prisiljene ustaviti reševalne akcije, v libijskih vodah pa zdaj delajo red napol kriminalne milice, ki se, kot je nedavno dejala predstavnica Levih v nemškem parlamentu Ulla Jelpke, »požvižgajo na pravo in zakone«. Evropska unija bi morala zato takoj ustaviti »sodelovanje s temi gangsterji«, saj bo v nasprotnem »kriva sodelovanja pri kršenju temeljnih človekovih pravic«.

- **V znamenju arbitraže. S. V. Delo, 06.09.2017, str. 1**

Bled, Ljubljana – Strateški forum se je včeraj nadaljeval z velikimi globalnimi temami – nevarnostjo jedrske vojne, izzivi Evrope, problemi Sredozemlja, človekovimi pravicami, Balkanom – a so bile razprave o problemih sveta še vedno v senci arbitraže. V državnem zboru sta se skupne seje dveh parlamentarnih odborov udeležila podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans in visoka zunanje-politična predstavnica Federica Mogherini. Oba sta pozvala k uresničitvi arbitražne razsodbe, jasno pa sta dala vedeti tudi, da bruseljska komisija to prepušča Sloveniji in Hrvaški.

Na Bledu je minister za zunanje zadeve Karl Erjavec na tiskovni konferenci izjavil, da se mu zdi škandalozno, da Hrvaška, članica EU, ne spoštuje mednarodnega prava oziroma odločitev sodišč. Pred tem je vodja hrvaške diplomacije Marija Pejčinović Burić ponovila znano stališče Hrvaške, da arbitražna zanje ne obstaja.

- **Ambiciozna jesen. Saša Vidmajer. Delo, 06.09.2017, str. 6**

Dom in svet

Čaka nas ambiciozna, težka zunanje-politična jesen, to velja za Slovenijo in Evropo. Prva je spet pogreznjena v večno slovensko-hrvaško zgodbo o meji, ki jemlje energijo. EU je po volitvah v Nemčiji pred velikimi, vseevropskimi odločitvami. Slovensko-hrvaška meja, o kateri je bil vtis, da je s preusmeritvijo na arbitražo postala pravna tehnikalija in z razsodbo samo še stvar uveljavitve, je ponovno tu. Med 28 članicami Evropske unije je sodbo izrecno podprla peščica držav, bruseljska komisija je bila zadržana. Hrvaška vztraja, da »arbitražna ne obstaja«. V ponedeljek, ko se je na Bledu začel vsakoletni strateški forum, je država gostiteljica uprizorila diplomatsko ofenzivo.

Ob odprtju konference je politični vrh, predsednik, premier, vodja diplomacije, enoglasno načel pomen pravne države v Evropi in spoštovanja mednarodnega prava. Začeli so z velikimi svetovnimi problemi, nazadnje prišli do arbitražnega spora. Premier- Miro Cerar je rekel: »Če Hrvaška ne bo pripravljena izvršiti razsodbe, bo vlada našla način, da zagotovi njeno izvršitev in zaščiti pravno državo.« Podobno je predsednik republike Borut Pahor povezal usodo Evropske unije z vladavino prava oziroma arbitražno zgodbo.

Pred tem je podpredsednik Frans Timmermans, ki se je srečal s Cerarjem, spomnil Hrvaško, da je bila arbitražna med prvimi zavezami Hrvaške v pristopnih pogajanjih z EU. V razpravi omizja voditeljev je kasneje rekel, da »ne živimo v vladavini sile, temveč v vladavini zakonov«. Zavezanost implementaciji je v pogovoru z vodjo diplomacije potrdila še visoka predstavnica EU Federica Mogherini. Samo hrvaške zunanje ministrice Marije Pejčinović Burić ni bilo zraven. Na Bled je prišla zvečer, z Erjavcem je sedla za skupno mizo le na neformalnem zasedanju Pobude za jugovzhodno Evropo. Lobiranje se bo zdaj preselilo v New York, prihodnji teden bo zasedanje generalne skupščine ZN.

Za Slovenijo je hkrati najpomembnejše vprašanje, kam se bo umestila v nastajajoči novi geometriji Evrope. Razprava o prihodnosti in pozicioniranje v novi evropski konstelaciji – z Veliko Britanijo, ki odhaja, Francijo, ki je močnejša – sta zanjo -življenjskega pomena.

Vsa pozornost je usmerjena k 24. septembru, po nemških volitvah in pretih kampanji se Angeli Merkel napoveduje četrti kanclerski mandat. Vprašanje, pomenljivo za nadaljnjo evropsko integracijo, je, kakšna bo prihodnja vladna koalicija, najpomembnejša spremenljivka je rigidnost finančnih pravil, ki jih je krojil Wolfgang Schäuble. Spomladi je imponantno zmagal Emmanuel Macron, z jesenjo prihajajo za francoskega predsednika velike preizkušnje na domačem in evropskem prizorišču. Evropi je vdihnil nekaj življenja, kmalu so njegovi golistični vzgibi ohladili prenekatero navdušenje.

Za Veliko Britanijo, njeno vlado in javnost, bo september nemara mesec mučne streznitve. Dolgo je bila z eno nogo znotraj in z drugo zunaj Unije, poslej ne bo več mogla sedeti na dveh stoli. Poraz premierke Therese May na junijskih volitvah je spremenil razmerja moči, brexit je postal bolj problem za London kot za Bruselj. V zraku je veliko pričakovanja in bojzani, odločitve o prihodnji EU čakajo na začetek prihodnjega leta.

- **Forum tudi včeraj v znamenju arbitraže. Saša Vidmajer. Delo, 06.09.2017, str. 6**

Blejski strateški forum. Evropska komisija pričakuje implementacijo razsodbe, vendar jo prepušča Sloveniji in Hrvaški
Strateški forum se je včeraj nadaljeval z razpravami o globalnem jedrskem upravljanju, EU v spremenjenem svetu, Sredozemlju, človekovih pravicah, Zahodnem Balkanu. V ospredju je bila še vedno arbitražna, ki je že dan prej zasenčila mednarodno konferenco o velikih, svetovnih temah.

Včeraj sta se podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans in visoka predstavnica za zunanjo politiko Federica Mogherini, sicer gosta blejskega foruma, udeležila skupne seje odborov za EU in zunanjo politiko v državnem zboru. Slovenija in Hrvaška se morata sami dogovoriti o uresničevanju arbitražne razsodbe o meji, je v parlamentu ponovil Timmermans, ki pričakuje spoštovanje vladavine prava in upa, da bosta obe strani uresničili sodbo. Povedal je, da se v debato o tem, »kaj lahko naredi komisija, kaj bi lahko naredila«, pač ne bo spuščal. Pričakovanje bruseljske komisije o implementaciji arbitražne sodbe je ponovila tudi Federica Mogherini, po njenih besedah je slednje pomembno za napredek v odnosih med državama, vendar tudi za stabilizacijo razmer na Zahodnem Balkanu.

»Škandalozna stališča Hrvaške«

Vodja diplomacije Karl Erjavec se je včeraj na Bledu vljudnostno rokoval s hrvaško zunanjo ministrico Marijo Pejčinović Burić, srečala sta se v okviru neformalnega zasedanja Pobude za jugovzhodno Evropo. Hrvaška prva diplomatka je v izjavi za medije še enkrat ponovila znano stališče uradnega Zagreba o arbitraži in o tem, da je proces pravzaprav kompromitiral Slovenija.

Erjavec je zadevo komentiral na novinarski konferenci ob robu strateškega foruma. Izjavil je, da ne razume, da Hrvaška, ki je članica Evropske unije, ne spoštuje mednarodnega prava in odločitev sodišč, takšno ravnanje je označil za škandalozno. Omenil je, da je tudi uradna Ljubljana morala spoštovati nekatere odločbe, na primer evropskega sodišča za človekove pravice, ki ji niso bile všeč, vendar jih izvaja. Po njegovih besedah evropska komisija tudi težko razume mentaliteto, značilno za regijo. Zavrnil je argumentacijo kolegice Pejčinović Burić, rekel je, da je »za lase -privlečena«.

Dvanajstega strateškega foruma, ki je potekal pod naslovom Nova realnost, se je po Erjavčevih besedah udeležilo približno 1300 gostov iz več kot 70 držav. Včeraj so se vrstile razprave o globalnem jedrskem upravljanju, ki so ga aktualizirali jedrski poskusi Severne Koreje, pa o razmerah v južnem Sredozemlju, izzivih Evropske unije, širitvi EU na Zahodni Balkan, digitalni diplomaciji v 21. stoletju oziroma tvitanju v zunanji politiki.

Predstavnica južnokorejskega zunanjega ministrstva Enna Park je v zvezi z jedrsko grožnjo poudarila, da Južna Koreja po šestem jedrskem poskusu Severne Koreje od mednarodne skupnosti ne pričakuje samo obsodbe Pjongjanga, temveč tudi dejansko ukrepanje. Udeleženci razprave so se strinjali, da je Pjongjang grožnja vsemu svetu.

Kritike Trumpa

V posebnem pogovoru je nastopil visoki komisar Združenih narodov za človekove pravice Zeid al Husein, ki je bil zlasti kritičen do ameriškega predsednika Donalda Trumpa in njegovih odzivov na izpade rasistov in neonacistov v Združenih državah. Dolgo smo verjeli, da je tovrstno izražanje antisemitizma, sovražstva in rasizma izginilo na obrobje družbe, vendar na svetovnem spletu spet prihaja v javnost, je komentiral dogajanje v Charlottesvillu, kjer je nedavno prišlo do spopadov med desničarskimi skrajneži in njihovimi nasprotniki. To je po njegovem zelo nevarno – svoboda izražanja ni neomejena, spodbujanje sovražstva in nasilja je vsekakor treba obsoditi.

Razprava o južnem Sredozemlju je pri reševanju migrantske problematike poudarila potrebnost celovitega pristopa. Mediteran se sooča s številnimi izzivi, ki jih zaznamujejo revščina, migracije in terorizem, za njihovo rešitev so potrebni enoten in skladen pristop, dialog in sodelovanje med državami, vlaganja v prihodnost afriških držav in enotna migracijska politika -Evropske unije.

Posebno omizje je že tradicionalno posvečeno perspektivam Zahodnega Balkana, letos so ga naslovili Širitev Evropske unije – pretvarjanje?. Države tega območja si želijo predvsem večjo predvidljivost procesa približevanja. Zunanji ministri šestih držav regije so se strinjali, da ima postopek približevanja še vedno moč preoblikovanja držav kandidat, kot problem so izpostavili njegovo dolgo trajanje.

- **Blokada, drugič. Zoran Potič. Delo, 07.09.2017, str. 1**

Tema dneva

Novica, da ima Slovenija zadržke do Hrvaške v njeni nameri postati članica prestižnega kluba najrazvitejših držav OECD, ni presenetljiva. Pravzaprav gre za dejà vu zapleta, a z manjšo intenziteto kot konec leta 2008 in 2009 z blokado Hrvaške na poti v Evropsko unijo. Takratna Pahorjeva vlada se je za tako radikalen ukrep odločila, ko je Hrvaška poskušala v pogajalskem procesu za članstvo prejudicirati potek meje z različnimi zemljevidi, ki bi postali tudi del evropskega prava. Najnovejši pomisleki Slovenije do Hrvaške sovpadajo z zgodbo o arbitražni sodbi, ki je južni sosedje ne želijo priznati, čeprav so se pod sporazum podpisali pri polni zavesti in pod pokroviteljstvom evropske komisije. Arbitražna sodba je medtem postala ne le del mednarodnega prava, ampak tudi evropskega prava, pa tega kljub vsemu Hrvaška ne želi spoštovati. To so argumenti, ki jih partnerske države v Evropi razumejo, zato ni mogoče pričakovati, da bi Slovenija lahko bila pod pritiski, da neupravičeno zlorablja svoj položaj.

Ko je premier Miro Cerar na blejskem strateškem forumu govoril o načinih za uveljavitev arbitražne sodbe, je verjetno mislil tudi na najnovejšo blokado Hrvaške. O drugih načinih in strategijah zategovanja zanke okoli sosednje Hrvaške, ki je v zadnjih 25 letih že večkrat prelomila svojo besedo, bo danes razpravljal tudi celoten politični vrh. Do zdaj je slovenska politika pokazala dovolj zrelosti in implementacije arbitražne sodbe ni izkoriščala za prestižni boj, čeprav je vse več znakov, da bi se to utegnilo spremeniti. Velik dosežek bi bil, če slovenska politika te teme v prihodnjih mesecih ne bi več načenjala in ne bi pregrevala ozračja s temo, ki je hitro vnetljiva ne le na lokalni, ampak tudi na regionalni ravni, in ključni del reševanja prepustila tihi diplomaciji.

- **Slovaška in Madžarska ostali praznih rok. Peter Žerjavič. Delo, 07.09.2017, str. 1**

Begunske kvote. Premeščanje prosilcev za azil je skladno s pravom Evropske unije, je presodilo sodišče EU v Luxembourg

Bruselj – Sodišče EU v Luxembourg je z zavrnitvijo tožb Madžarske in Slovaške o premeščanju prosilcev za azil iz najbolj obremenjenih članic, Grčije in Italije, pripravilo temelje evropske migracijske politike

Po presoji sodnikov iz Luxembourg je odločitev iz septembra 2015 o zavezujočem sistemu premeščanja prosilcev skladna s pravom Unije. Madžarska bi sicer po shemah premeščanja morala sprejeti 1294 ljudi, Slovaška pa 902. Po podatkih evropske komisije je Slovaška sprejela 16 prosilcev, ki so bili premeščeni iz Grčije, Madžarska pa še niti enega.

Do julija je bilo iz Grčije in Italije po EU premeščanih okoli 27.695 ljudi, skupni načrt za dve leti pa je predvidel 160.000 premestitev. Sodišče EU ni imelo zadržkov niti glede vsebine kot tudi ne glede postopka sprejemanja odločitve o premeščanju. Pravo EU po presoji sodnikov da omogoča sprejetje ukrepov »za učinkovit in hiter odziv na izredne razmere zaradi nenadnega prihoda razseljenih oseb«.

Presodilo je tudi, da sklepi evropskega sveta iz junija 2015, po katerih se morajo države članice soglasno dogovoriti o porazdelitvi oseb, ki nedvomno potrebujejo mednarodno zaščito, pri tem pa upoštevati specifične razmere držav članic, niso mogli biti ovira za sprejetje izpodbijanega sklepa.

Še daleč od cilja

V Bruslju so sicer kar zadovoljni z uresničevanjem sheme in prepoznajajo pozitivna gibanja, čeprav so članice pred iztekom dveletnega roka daleč od cilja. »Vrata so še vedno odprta,« je ocenil evropski komisar za migracije Dimitris Avramopoulos. Vse članice je pozval, naj izpolnijo zaveze. V Grčiji na premostitev namreč čaka 2800 ljudi, v Italijo pa še vedno prihaja veliko ljudi. Slovenija je do zdaj sprejela 45 ljudi iz Italije in 172 iz Grčije. Skupaj bi jih morala 567.

- **Brez vladavine prava ni članstva v OECD. Zoran Potič, Peter Žerjavič, Željko Matić. Delo, 07.09.2017, str. 2**
Slovenska blokada. Članstva Hrvaške v klubu najrazvitejših držav tudi Budimpešta ne podpira – Odločitev o kandidatkah konec meseca

Ljubljana, Zagreb, Bruselj – V Zagrebu so zaradi stališča Slovenije, da ne podpira Hrvaške na poti v OECD, presenečeni. V sporočilu za javnost so na hrvaškem zunanjem ministrstvu zapisali, da je Slovenija doslej pomagala Hrvaški v pristopnem procesu. Slovenija je namreč v Bruslju, kjer se je oblikovalo stališče EU do širitvenega procesa OECD, prižgala rdečo luč, ko je prišla na dnevni red Hrvaška, in s tem blokirala njeno članstvo v klubu najrazvitejših držav.

»Zaradi neizpolnjevanja pogojev je v tej fazi ne moremo podpreti,« se glasi diplomatska razlaga napovedi Slovenije, da ne bo podprla začetka postopka za včlanitev Hrvaške v OECD. Načeloma velja, da članice EU pri širitvah vedno podprejo kandidature druge članice. Argument Slovenije je, da Hrvaška ne izpolnjuje pogoja – vladavine prava, pod katero sodi tudi spoštovanje sodb. V OECD naj bi o začetku pridružitvenih pogajanj s kandidatkami odločali konec septembra. Po neuradnih informacijah naj bi generalni sekretar OECD José Ángel Gurría predlagal začetek pogajanj z Romunijo, pa tudi z Argentino, Brazilijo in Perujem. Drugi dve evropski kandidatki, poleg Hrvaške še Bolgarija, pa menda nimata njegove podpore.

Delegacija EU pri OECD naj bi še poskušala vplivati na vsebino predloga. Gurríjev osnutek je za Slovenijo sicer sprejemljiv, ne bo pa podprla morebitnega vključevanja Hrvaške v predlog. Napoved de facto blokade začetka vstopanja Hrvaške v OECD je prvi korak Slovenije v katerem od teles po objavi arbitražne razsodbe konec junija.

Po diplomatskih razlagah Slovenija po izkušnji z arbitražo in vstopom Hrvaške v EU brez rešenega mejnega vprašanja ne bo šla še enkrat na led.

Blokada ostaja

Slovenski zunanji minister Karl Erjavec je v odzivu na blokado Hrvaške na poti v OECD dejal, da je eden od osnovnih pogojev za članstvo spoštovanje mednarodnega prava in sodnih odločitev, s čimer pa, kot je dejal, ima Hrvaška velike težave, saj noče spoštovati arbitražne sodbe, ki je določila mejo med Slovenijo in Hrvaško. »O tej temi sem se pogovarjal z generalnim sekretarjem Ángelom Gurrío na Blejskem strateškem forumu, kjer sem mu zelo jasno povedal, da se Slovenija ne more strinjati s tem, da bi država, ki ne spoštuje mednarodnega prava, postala mednarodna članica kluba najrazvitejših držav,« je dejal Erjavec. O isti temi je govoril tudi na srečanju z madžarskim zunanjim ministrom Péтром Szijjártójem, ki da je Erjavcu zelo jasno povedal, da na članstvo Hrvaške v OECD gledajo podobno. Hrvaška namreč ne spoštuje arbitražne odločbe v zvezi z madžarsko naftno družbo MOL v primeru hrvaške naftne družbe Ina. »Slovenija je pripravljena spremeniti svoje stališče, če bo Hrvaška spremenila svoje stališče o spoštovanju mednarodnega prava,« je dejal Erjavec.

Presenečeni Zagreb

Na vprašanje Dela, kako komentirajo slovensko blokado, so na hrvaškem zunanjem ministrstvu pojasnili, da so zaradi stališča Slovenije presenečeni, saj je ta doslej podpirala članstvo Hrvaške v OECD, v procesu pridruževanja pa so se zelo opirali na slovenske izkušnje. Opozorili so, da Slovenija zaradi bilateralnega vprašanja blokira proces, v katerem sodeluje več držav in ga tudi aktivno podpira. Z ministrstva so tudi odgovorili, da bo Hrvaška vztrajala pri stališču EU iz leta 2007, da se bodo članice EU podpirale na poti v OECD. Zagreb si bo prizadeval, da se bo to stališče spoštovalo tudi v prihodnje, so še pojasnili na hrvaškem zunanjem ministrstvu.

- **Sama svoja talka. C. R. Delo, 07.09.2017, str. 2**

»Slovenija je pred leti sklenila vse potrebne kompromise, povezane z udeležbo Hrvaške v evropskih integracijah, tudi največjega, da Hrvaška lahko nadaljuje evropska pristopna pogajanja še pred razglasitvijo in implementacijo sodbe mednarodnega arbitražnega sodišča v Haagu,« poudarja dober poznavalec razmer v regiji Borut Šuklje. »Danes vemo, da brez tega velikega slovenskega kompromisa Hrvaška najverjetneje ne bi bila članica EU in bi skupaj s Srbijo čakala na nov širitveni val. Slovenija je namreč takrat dobila vsa zagotovila Hrvaške, da bo takoj in brezprizivno spoštovala in uresničila arbitražno sodbo o mejnem vprašanju. Pa je ni. Zato je danes utemeljeno vprašanje, kako naj Slovenija ravna pri nadaljnjih hrvaških prošnjah za članstva v vplivnih mednarodnih organizacijah. Če smo bili ob arbitražnem sporazumu še deležni pomislekov o sebičnosti, zdaj ne more nihče reči, da je kriterij spoštovanja zavez, torej izpolnitve arbitražne sodbe, takšen, da ga je mogoče spregledati.« Zato je Slovenija v zvezi z OECD ravnala prav, meni Šuklje.

Nove širitve schengenskega prostora še vrsto let ne bo, meni Šuklje. »Hrvaška je tudi tu talka same sebe in neurejenih mejnih odnosov najprej z BiH ter nato tudi s Srbijo in Črno goro. Ko sem se leta 1999 kot slovenski notranji minister skupaj z vodstvom Policije pogovarjal z nemškim notranjim ministrom Ottom Schillijem o kriterijih slovenskega vstopa v schengenski varnostni prostor, sem o tem obvestil tudi takratna hrvaška notranja ministra, Penića in Lučina. Pa se je že takrat videla ključna težava. Odnos Hrvaške do Bosne in Hercegovine.«

Kar zadeva Slovenijo, bi bilo ob morebitni širitvi schengenskega območja ključno predvsem vprašanje, ali bo šlo za širitev na mejno črto, določeno z mednarodno haaško razsodbo, ali na hrvaško določeno mejo. Ne za Slovenijo ne za katerokoli evropsko državo samovoljno določanje mejnih črt seveda ne more biti sprejemljivo.

- **Vzhodne kršiteljice na sodnem tnalu. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 07.09.2017, str. 3**
Migracijska politika. Med članicami že nekaj več solidarnosti, prenova azilnega sistema EU pa še na političnih brezpotjih Bruselj – Evropska komisija je že junija sprožila postopke proti Češki, Madžarski in Poljski, ker da z zavračanjem prosilcev za azil iz shem premeščanja ne spoštujejo zakonodaje Unije. Grozi jim tudi postopek pred sodiščem EU, ki lahko sprejme denarne kazni proti kršiteljicam pravnega reda.

V Bruslju so sicer kar zadovoljni z uresničevanjem sheme in prepoznajo pozitivna gibanja, čeprav so članice pred iztekom dveletnega roka daleč od cilja. »Vrata so še vedno odprta,« je ocenil evropski komisar za migracije Dimitris Avramopoulos. Vse članice je pozval, naj izpolnijo zaveze. V Grčiji na preemestitev namreč čaka 2800 ljudi, v Italijo pa še vedno prihaja veliko ljudi. Po komisarjevih besedah članice ne bi smele odlašati, saj obe državi potrebujeta pomoč takoj. Slovenija je do zdaj sprejela 45 ljudi iz Italije in 172 iz Grčije. Skupaj bi jih morala 567.

Med vsemi članicami je vse predvidene prosilce iz kvote sprejela le Malta. Med uspešnejšimi so še Finska, Latvija, Litva, Luksemburg in Švedska. Premeščanje je bilo zamišljeno za begunce iz držav, kakršne so Eritreja, Irak in Sirija. Po drugi strani je med ljudmi, ki prihajajo iz Italije, po zaprtju balkanske poti spet glavne vstopne točke, največ (gospodarskih) migrantov iz Afrike, ki ne izpolnjujejo pogojev za zaščito in ne morejo biti premeščeni. Prizadevanja EU so usmerjena v preprečevanje prihodov ljudi iz Afrike v Evropo in vračanje vseh, ki ne izpolnjujejo pogojev za zaščito, v njihove domovine.

Temelj še vedno dublinska ureditev

Z odločitvijo sodišča EU o kvotah so se še bolj odprla vrata za prenovo azilnega sistema EU. Njegov temelj je še vedno stara dublinska ureditev, po kateri je za obravnavo prosilca najprej pristojna država, v kateri je stopil na evropska tla. Evropska komisija je sicer že lani spomladi predlagala nove rešitve, po kateri bi se v primeru prihoda več ljudi v članice na zunanji meji samodejno sprožil sistem njihovega premeščanja po Uniji. Po osnovnem predlogu bi morali za vsakega prosilca iz kvote, ki ga članica ne bo sprejela, plačati 250.000 evrov »solidarnostnega prispevka« članici, ki bi prevzela odgovornost zanj. Med članicami potekajo napore razprave o prenovi azilnega sistema, predvsem glede načina zagotavljanja solidarnosti, a preboja še ni bilo. Po optimističnih napovedih bo nov sistem določen do konca leta. Julija je sodišče EU sicer odločilo, da dublinska pravila veljajo tudi v izrednih okoliščinah množičnega prihoda ljudi, kar se je dogajala med begunsko krizo jeseni pred dvema letoma. Sodniki so odločili, da je Hrvaška odgovorna za obravnavo prošelj za mednarodno zaščito oseb, ki so množično prestopile njeno mejo med begunsko krizo v letih 2015 in 2016.

Za vzhodne članice sporen postopek pri sklepu o kvotah

Med odločanjem o obveznih kvotah pred dvema letoma za sklep niso glasovale Češka, Madžarska, Romunija in Slovaška. Takšne kočljive odločitve se v EU, predvsem na področju notranjih zadev, praviloma sprejemajo s soglasjem. Nasprotnicam se je kmalu – ko je vjati v državi prevzela nacionalkonservativna vlada – pridružila še Poljska. Madžarski in slovaški argument pred sodiščem je bil, da je bil sklep o kvotah neprimerno sprejet, saj da bi moral skozi celoten zakonodajni postopek. Tudi vsebinsko sta ga spodbijali, češ da se z njim nič ne rešuje.

Ena od posledic begunske krize je, da se je več članic na čelu z Nemčijo odločilo za uvedbo nadzora potnikov na schengenskih notranjih mejah. Zadnji v Bruslju odobreni nadzor se bo sicer iztekel novembra, a iz Berlina in z Dunaja že prihajajo napovedi podaljšanja ukrepa; evropska komisija pa pripravlja prenovo schengenskega zakonika.

- **Le Bratislava bo sodbo spoštovala. B. Č. Delo, 07.09.2017, str. 3**

V vzhodnoevropskih »upornicah« so se različno odzvali na odločitev najvišjega evropskega sodišča o zavrnitvi madžarske in slovaške tožbe proti kvotam za razporejanje beguncev po Uniji. V Bratislavi so se s stisnjenimi zobmi vdali v usodo, v Budimpešti in Varšavi pa zatrjujejo, da se ji ne bodo uklonili.

Slovaški socialdemokratski predsednik vlade Robert Fico, ki je še pred slabim letom govoril, da je ideja o solidarnostnem premeščanju pribežnikov mrtva, je včeraj dejal, da bo njegova država nerada, a vseeno izpolnila razsodbo in sprejela dodeljeno ji kvoto prosilcev za azil. Ponovil je, da se hoče Slovaška uvrščati v jedro EU in pokazati solidarnost, toda to ne spreminja njegovega trdnega prepričanja, da je sistem kvot krivičen, ker ljudi sili, da se morajo naseliti tam, kjer se nočejo: »Begunci nočejo priti na Slovaško. Ali naj zgradimo zidove, da jih bomo zadržali pri nas?«

Na Madžarskem odziv ni bil tako pohleven. Budimpešta se bo z vsemi pravnimi sredstvi borila proti tej absolutno nesprejemljivi in nezaslišani sodbi, je napovedal zunanji minister Peter Szijjártó. Po njegovih besedah odločitev sodišča ne le da ogroža varnost vse Evrope, z njo so »politiki posilili evropsko zakonodajo in evropske vrednote«. Napovedal je, da kljub sodbi njegova država ne bo klonila. »Če bo evropska komisija še naprej vsiljevala institut obveznih kvot za preselitev, se bomo še naprej borili proti temu,« je dejal Szijjártó. Po njegovih napovedih se pravi boj začelja že zdaj, ko bo »Budimpešta uporabila vsa pravna sredstva, da bi zagotovila, da ne bo sprejeta nobena odločitev o tem, kdo lahko vstopi na Madžarsko«.

Nepričakovano podporo je dobil iz Poljske, ki je septembra 2015, ko so na srečanju notranjih ministrov EU sprejeli odločitev o solidarnostni preemestitvi 120.000 na staro celino že prispelih prosilcev za azil, ni bila med štirimi vzhodnoevropskimi upornicami (poleg Madžarske in Slovaške sta bili proti kvotam še Češka in Romunija), ki so jih druge članice preglasovale. Zagovornicam ostre protipribežniške politike se je Poljska pridružila šele dober mesec pozneje, ko je na parlamentarnih volitvah zmagala še bolj populistična desnica, kot je bila prej na oblasti. Na obravnavi pred najvišjim evropskim sodiščem, ki se je začela maja, so le poljski predstavniki podpirali madžarska in slovaška stališča. »Odločitev sodišča absolutno ne bo spremenila stališč, ki jih ima poljska vlada do migrantske politike,« je izjavila predsednica poljske vlade Beata Szydło. Napovedala je, da zaradi »varnostnih razlogov« njena država tudi v prihodnje ne bo sprejemala pribežnikov.

Vestnik, Murska Sobota

- **Iščejo samo še ime nove pridobitve. Bernarda B. Peček. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 36, 7. septembra 2017, str. 4**

Markovci: stara šola dobiva novo podobo in vsebino

Nastaja turističnonastanitveni in izobraževalni center, ki bo prvi večji tovrstni objekt na Goričkem

Markovci, ki ležijo na skrajnem severu Slovenije, so mnogim neznan kraj, čeprav se je ime Marcholch omenjalo že v 14. stoletju, po drugi svetovni vojni pa je bila v tem kraju destilarna borovih iglic. Toda, kdor išče najbolj idilično krajino za kolesarjenje, sprehode ali oddih, bo prej ali slej zašel tudi v Markovce in naprej v Čepince, Budince in Dolence. Vsi, ki bi radi

kot izletniki prenočevali v tem kraju, pa bodo v kratkem imeli to možnost v nekdanji markovski šoli, ki je bila zgrajena v prvi polovici 20. stoletja in jo prav te dni intenzivno obnavljajo. Gradbena dela bodo končali predvidoma konec oktobra, v objektu pa bo 54 postelj.

Morda tudi šola v naravi

»Turistično-namestitveni center« je uradna oznaka investicije, s katero so pravzaprav zgolj uslišali želje številnih pohodnikov, kolesarjev in drugih obiskovalcev. Že vrsto let v Šalovcih gostijo tudi zgodovinsko-etnološke tabore, a so morali do sedaj udeleženci (dijaki in študenti) spati kar v telovadnici OŠ Šalovci. V povezavi s Centrom šolskih in občolskih dejavnosti bo markovska stara šola lahko postala zanimiva nova lokacija za šolo v naravi.

Investitorica je šalovska občina, ki je že lani uredila zunanjo podobo (fasado) nekdanje šolske stavbe, načrte za notranjo obnovo in preureditev pa je pripravila arhitektka Urška Vratarič, ki že nekaj let nabira izkušnje v uveljavljenem arhitekturnem ateljeju na Dunaju. Župan Iztok Fartek pravi, da so iskali arhitekta s svežimi idejami. Načrtovana obnova je povezana tudi z razpisom LAS Goričko v okviru programa Leader, s pomočjo katerega bodo kupili potrebno astronomsko opremo za opazovanje zvezdnega neba. Pred zgradbo bo »amfiteater«, urejeni bosta dve učni poti, zagotovljena možnost prenočevanja na prostem in postavljen še en dodaten objekt. Uspelo jim je pridobiti tudi sredstva za polnilnico električnih vozil, ki jo bodo postavili pri na novo urejenem parkirišču.

Zamisel o graničarskem muzeju

Z obnovo markovske stare šole so povezani kar štirje projekti, je povedal Fartek, veliko pa si obetajo tudi od načrtovanega »graničarskega muzeja« v čepinski stražnici (stavba je že skoraj v lasti občine), ki bo zanimiva novost v slovenskem prostoru. Izvajajo še čezmejni projekt, s katerim bodo uredili središče kraja Šalovci, še bolj želijo domisliti kolesarski turizem in omogočiti prihod izletnikov in kolesarjev z vlakom.

»Imena naše nove pridobitve še nismo izbrali, sem pa o tem že veliko razmišljal. Verjetno ga bomo izbrali v prihodnjih tednih in ga objavili v decembrski številki našega glasila. Ime mora biti povezano z Markovci, naravo, otroki, gibanjem. To bo prvi tak objekt v Krajinskem parku Goričko. Že do sedaj smo imeli na obisku veliko izletnikov, ki so me spraševali, ali bi se dalo kje prespati, kajti to je lepa začetna točka za izlete po Goričkem, od tod pa je lepa povezava tudi s sosednjimi državami, predvsem z Madžarsko,« je povedal Fartek. Do sedaj so jih morali napotiti na prenočevanje v soboško Diano ali v Moravske Toplice.

Lastnica objekta je občina. »Za zdaj bomo poskusno poslovali pod okriljem občine, načrtujemo pa ustanovitev zavoda. Po obnovi bo zgradba vredna nekaj čez 300 tisoč evrov, ko bodo končane tudi investicije, ki so načrtovane še v okviru drugih projektov, pa bo celotno območje vredno okrog 400 tisoč evrov,« pojasni Fartek. Kajti obnova zgradbe je le eden od gradbenih posegov, v celoti bodo (pre)uredili tudi njeno okolico oziroma okrog 3,5 hektarja zemljišč (igrišča, travniki, njiva, borov gozd), ki obdajajo šolsko zgradbo. Načrte za zunanjo ureditev, v katero je vključena tudi zasaditev sadovnjaka, zelišč in zelenjave, jim je pripravila krajinska arhitektka dr. Tanja Simonič Korošak, ki ji je bistveno oblikovanje krajine v sozvočju z naravo in ljudmi, saj veliko pozornost posveča prav doživljanju krajine.

Dobro sodelovanje s Porabjem

Po drugi svetovni vojni je bila markovska šola vse do leta 1974 popolna osemletka, nato pa je postala podružnična šola. Toda otrok na Goričkem je vse manj; leta 2005 so zaprli podružnico v Dolencih, leta 2011 pa še v Markovcih. Takrat so še upali, da se bo število otrok v naslednjem šolskem letu ponovno povečalo in bo v zgradbi še delovala šola.

Župan Iztok Fartek pravi, da pri načrtovanju prihodnosti šalovske občine (ki se je šele v tem letu rešila starih dolgov in je začela smelo razmišljati o prihodnosti) tesno sodelujejo s Krajinskim parkom Goričko, pa tudi s porabskimi občinami in z vzorčno slovensko kmetijo ter s porabsko razvojno agencijo – pravzaprav skoraj lažje sodelujejo s sosednjimi občinami čez mejo kot pa z domačimi. Majhne občine, kakršna je šalovska, pa še bolj čutijo pomanjkanje regijske razvojne agencije, ki bi skrbelo za razvoj vseh lokalnih skupnosti enakovredno.

- **Premalo denarja za vse potrebno? Majda Horvat. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 36, 7. septembra 2017, str. 5**

Obnova lendavskega kulturnega doma se spet odmika

Po devetih letih od ureditve trga soliter na kamnitih ploščah, premaknjene stopnice, od vlage načeta podlaga

Lendavska občina je 20. julija objavila javno naročilo za obnovo lendavskega kulturnega doma in nanj se je prijavilo več izvajalcev. Koliko, občinska uprava ne razkriva, ker da postopek izbire še traja, zanika pa, da bi ponudbe občutno presegle razpoložljiva sredstva in da zato ni mogoče doseči finančne konstrukcije. Pogodba o izvedbi del naj bi bila z izbranim izvajalcem sklenjena septembra. Ponudbeni zneski seveda niso znani, občina pa ima za namen obnove v proračunu predvidenih 95 tisoč evrov, v načrtu razvojnih programov do leta 2020 pa za vzdrževanje kulturnega doma 220 tisoč evrov, od tega v letošnjem letu 160 tisoč evrov.

Albert Halasz, direktor zavoda Knjižnica - Kulturni center Lendava, je povedal, da podrobnosti razpisa ne pozna, saj je ta kakor tudi popis del v domeni občine, kajti objekt ni v upravljanju zavoda. Je pa bil z razpisom seznanjen, delavci gledališke in koncertne dvorane pa tudi prisotni pri popisu del. Tudi sam je pred dnevi na občini dobil odgovor, da postopek še ni končan, zato tudi ne ve, kdaj bo realen začetek obnove.

Razlike med ponudbo in povpraševanjem pri javnih naročilih niso nekaj nevsakdanjega, prav tako pogajanja s ponudniki, da se doseže dogovor, vendar je dogajanje vredno pozornosti zaradi tega, ker je bil po naših informacijah popis obnovitvenih del letos bistveno razširjen. Prvi popis naj bi bil pripravljen že lani, letos pa so ga torej dopolnili. To potrjuje tudi informacija, ki smo jo konec februarja dobili iz občinske uprave, da je letos predvidena obnova predvsem fasade, strehe in stavbnega pohištva kulturnega doma in da je v ta namen predvidenih 90 tisoč evrov.

Vse to je tudi zajeto v opisu del javnega naročila, a so mu dodana še dokaj obsežna kamnoseška dela na zunanjih površinah ter obnova zunanjšega odra. Stavba, za katero je bilo gradbeno dovoljenje izdano septembra 1995, odprta pa je bila junija 2006, res kliče po vzdrževalnih delih, saj so edina večja obnovitvena dela doslej zajemala le barvanje lesenega stavbnega

pohišta in še to je bilo po mnenju nekaterih poznavalcev izvedeno z napačno izbranim premazom, toda trg pred kulturnim domom in sinagogo je bil povsem na novo zgrajen leta 2008. Njegova ureditev je potekala v sklopu projekta Obnova in oživitve starega mestnega jedra in je stala dober milijon evrov. Torej polovico vrednosti celotnega projekta, v katerega je občina vložila skupaj z lastnim deležem in plačilom neupravičenih stroškov milijon evrov.

Spomnimo tudi, da je bilo treba z obnovo trga pohiteti, saj so bile za september in oktober že načrtovane prireditve, posvečene medkulturnemu dialogu in pomembnim obletnicam obletnicam, ki so jih zaznamovali s postavitvijo doprskih kipov Györgya Zale, po katerem so tudi poimenovali obnovljeni trg, Miška Kranjca na dvorišču knjižnice ter Primoža Trubarja, ki so ga najprej postavili pred mestno hišo. Ureditev trga je pri nekaterih povzročila tudi precej negotovanja zaradi ploščadi, ki je onemogočila dostop do vhoda kulturnega doma z avtomobilom, ter potratnosti, ki so jo prepoznavali v osvetljeni fontani.

Po devetih letih se torej zdaj v sklopu načrtovane obnove kulturnega doma predvideva tudi temeljita obnova trga oziroma kamnitih površin, zaradi katerih naj bi se po mnenju poznavalcev ob stikih s steno kulturnega doma tudi zadrževala vlaga. Popis del tako zajema na mestih, kjer se izloča soliter, ponovno poravnavanje gramozne podlage, odstranitev stare in betoniranje nove talne plošče ter njeno hidroizolacijo in ponovno oblaganje s kamnom. Popravljali bi tudi stopnice do parkirišča in temeljito še zunanji oder, pri čemer bi ga, tako kot preostale zunanje površine, dobro zavarovali pred najedanjem vlage.

- **»Pomurski poslanci smo imeli skupno taktiko«. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 36, 7. septembra 2017, str. 13**

Geza Bačič

Regijska bolnišnica, tudi s samoprispevkom zgrajena pred 30 leti, je spomenik solidarnosti Pomurcev.

Takrat so bili neki drugi časi, druga država in sistem, časi, ko smo ljudje znali stopiti skupaj, se Geza Bačič spominja 70. in 80. let prejšnjega stoletja. Zdaj je že petnajst let v pokoju, v svoji aktivni karieri pa je bil najprej učitelj, nato dolgo politik, med drugim sekretar Socialistične zveze delavskega ljudstva Slovenije (SZDL) in medobčinski predsednik SZDL ter pred upokojitvijo še svetovalec vlade za narodnosti. Bil pa je tudi predsednik gradbenega odbora pri gradnji nove bolnišnice v Rakičanu, ki smo jo Pomurci dobili leta 1987. »Nanjo smo lahko danes zelo ponosni, saj je mednarodno priznana in je učna bolnišnica,« poudari.

»Mislim, da smo (odgovorni politični kadri v Pomurju – op. a.) še pravočasno in v zadnjem trenutku došli, da lahko samo s samoprispevkom v regiji dobimo bolnišnico. Za vsak zbran dinar v regiji pa je republika dodala še svojega. Če takrat gradnja bolnišnice, ki je bila najzahtevnejši in najdražji gradbeni projekt, ne bi imela širše podpore v regiji, je vprašanje, ali bi jo sploh dobili,« pove Bačič. »Najprej pa je bilo treba vse Pomurce prepričati, da se na referendumu odločijo za samoprispevek. Pred tem smo hodili po celotnem Pomurju, od vasi do vasi, se pogovarjali in prepričevali ljudi, pri tem so nam pomagali še zdravniki, naša prizadevanja pa je vsakokrat podprl tudi pomurski časnik Vestnik, s katerim smo skupaj izdajali tematske priloge,« doda.

Lažje kot danes

»Spomnim se, da so takrat ljudje radi govorili, kako nič nimamo, nam pa je kliknilo, da nam nihče ne bo pomagal, če si ne bomo sami, kar je bila iztočnica za naše nadaljnje delovanje,« pripoveduje. »Ljudem je treba ponuditi nekaj, kar jih združi, in to sta nedvomno skrb za zdravje in skrb za otroke. V naših dveh petletnih programih, v letih 1975–1985, ko se je tudi plačeval samoprispevek, smo si začrtali, da bomo po Pomurju sistematično gradili šole, vrtce, zdravstvene domove in tudi bolnišnico. Lahko povem, da smo bili uspešni, saj nismo uresničili le kakšnih 10 odstotkov, kar smo ljudem obljubili.« Ko je šlo za pomembne politične odločitve in večje projekte, so morali uskladiti tudi interese in mnenja štirih velikih občin v regiji, štirih občinskih skupščin, štirih županov ter nosilcev gospodarskega razvoja Pomurja, kot so bili Mura, Radenska, ABC Pomurka, Nafta, in še drugih. »Čeprav smo imeli funkcionarji težko delo in svoje probleme, nam je bilo v tem primeru lažje kot danes, ko je velika občinska razdrobljenost. Mislim, da je namesto zdrave tekmovalnosti in dobrih idej preveč metanja polen pod noge in take politike, ki gradi na sovraštvu in delitvi na vaše in naše, kar pa nima perspektive.«

Tudi zdomci plačevali samoprispevek

V tistem času je imelo Pomurje dobrih 130 tisoč prebivalcev, od tega je bilo 38 tisoč zaposlenih in še 12 tisoč na delu v tujini. Živel so bolj skromno, standard je bil slabši kot danes, ampak tipičnega siromaka, ki bi hodil na Rdeči križ ali Karitas prosit obleko in kruh, ni bilo. »Bili pa smo edina regija v Sloveniji, kjer so tudi zdomci plačevali samoprispevek. V Ljubljani niso mogli verjeti, kako nam je to uspelo. Pa sem jim rekel,« pravi, »štrki Pomurcem ne nosijo dece, delamo jih sami, štrk pomeni, da se vsi radi vračajo v svoje gnezdo.«

Takrat je Pomurcem uspel preboj v Sloveniji, pravi. »In v tistih desetih letih sem se prepričal, da v Pomurju živijo dobri ljudje, ki so izjemno solidarni, s srčno kulturo ter pripravljeni za skupno dobro kaj narediti. Na odprtju bolnišnice novembra 1987 sem zato zbranim povedal, da bi Kranjec spet lahko napisal Povest o dobrih ljudeh.«

Tistih, ki le tarnajo, ne marajo

»Osebnim imam dobre izkušnje, deloval sem med svojimi ljudmi, imel pa sem tudi besedo in spoštovanje v Ljubljani. Sta pa Prekmurje in Pomurje takrat veljali za manj razviti, oddaljeni in obrobní območji in smo tudi za nazaj plačevali svoj davek. Nedvomno pa se je naš sloves tudi po zaslugi velikih ljudi, kot so bili Miško Kranjec, Ferdo Godina, Milan Kučan, Anton Vratuša, Rudi Čačinovič, počasi spreminjal. Nisem bil pristaš stokanja in politiziranja v skupščini, kako nam gre slabo in kako nič nimamo, saj tistega, ki samo tarnajo, nihče ne mara. Treba je kaj tudi storiti, da ti je bolje. No, priznam, ko sem bil mlad in na začetku kariere sem še padel na to, da moraš lepo govoriti, pozneje pa sem ugotovil, da je še bolj pomembno, da po uradnem delu s pravimi ljudmi spiješ kavo.«

Pomurski poslanci so imeli enega prvih in zelo učinkovitih poslanskih klubov. »Sestajali smo se ob sobotah in ker takrat sodelavk ni bilo, sem se celo naučil skuhati kavo. Zavedali smo se, kaj so bistveni problemi Pomurja, in se vsi skupaj pogovarjali o taktikah, kako kaj doseči in kako bi še kaj dobili iz republiške blagajne. Bili smo prodorni in zaradi tega sem moral na raport v Ljubljano, češ, kaj se Pomurci gremo. Zasnovali smo enotno kmetijsko politiko, se organizirali, v katerem

poslanskem zboru lobirati, vsak na svojem položaju pa se je boril za Pomurje. Pomurci smo imeli tudi ministre v vladi in vplivne može na pomembnih položajih, kar nam je pomagalo. Politika je projekt, v katerem moraš trdo delati, garati.« V tistih časih smo v Pomurju dobili Lek, LTH v Ljutomeru, Krko, Ilirijo v Lendavi, Liv, Modni salon na Goričkem ..., našteva Bačič. »Predvsem pa smo se angažirali, da so v vseh krajih kaj dobili. Kakor koli se danes gleda na tiste čase, res ni bilo vse dobro, ampak Pomurje je veliko dobilo.«

Marsikaj se je od takrat spremenilo. »Veste kaj,« pomisli Bačič, »saj mi ne boste verjeli, takrat smo znali delati zastoj in za skupnost, za dobro vseh ljudi. Tega danes ni, že dolgo ni.« Kaj se je zgodilo? »Odgovorni se ne ukvarjajo s svojimi zaposlenimi in državljani, tudi politika ne, kapitalizem je prinesel s sabo egoizem, konkurenco, bitko za položaj, denar ...« Svoje razmišljanje ponazori z ljudsko pesmijo, ki pravi: »Vsak človek se za to rodi, da drugim kaj dobrega stori.« Ta refren pa so zdaj spremenili v »Vsak človek se za to rodi, da sebi in svojim kaj dobrega stori.« In sklene: »Politikov nihče ne mara, o tem si ne delam iluzij, ampak kakor koli razmišljam, ne najdem stvari, zaradi katere bi imel občutek krivde ali bi me bilo sram, tako da lahko v miru grem po mestu in doslej mi še nihče ni rekel nič žalega.«

- **Od luči in teme do znanja o prelomnicah. Branko Žunec. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 36, 7. septembra 2017, str. 16-17**

Kako poučevati o prelomnih dogodkih v 20. letih 20. stoletja

Učitelji zgodovine in sociologije, člani društev generala Maistra in veterani so razpravljali o načinih poučevanja travmatičnih dogodkov pred stotimi leti

Soboška območna enota Zavoda Republike Slovenije za šolstvo in prekmursko društvo generala Maistra sta v Puconcih organizirala strokovni posvet Prelomni dogodki v 20. letih 20. stoletja – pristopi k poučevanju. Uvodno predavanje z naslovom Luči po vsej Evropi ugašajo, Slovenci in svet v prelomnih letih 1914–1920 je imel ugledni zgodovinar dr. Dušan Nečak, upokojeni in zaslužni profesor Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Za Slovence prelomna, travmatična vojna

Namen posveta – na njem so sodelovali učitelji zgodovine in sociologije ter državljske in domovinske kulture in etike, člani društev generala Maistra ter predstavniki domoljubnih in veteranskih organizacij iz severovzhodne Slovenije – je bil, po besedah predstojnice območne enote zavoda za šolstvo Irene Kumer, »ponovno ozavestiti prelomne dogodke v 20. letih prejšnjega stoletja in se seznaniti s pristopi k poučevanju regionalne zgodovine v osnovnih in srednjih šolah«. Povzela je misel slovitega starogrškega misleca Plutarha: »Um je ogenj, ki ga je treba podpihovati, ne posoda, ki jo je treba napolniti.« Naslov Nečakovega predavanja je del citata takratnega angleškega zunanjega ministra Edwarda Greya, ki je ob začetku prve svetovne vojne apokaliptično napovedal: »Luči po vsej Evropi ugašajo, za našega življenja jih več ne bomo videli prižganih.« Za Slovence je bila ta vojna – kot ocenjuje Nečak – »glede na žrtve, padlo je okrog 50 tisoč Slovencev, begunce, porušene domove in na vse to, kar prinaša vojna, travmatična, celo prelomna, do neke mere apokaliptična. Slovenski etnični teritorij je bil posledično razdeljen med štiri države: Italijo, Avstrijo, Madžarsko in SHS. To je travmatično zadevalo Slovence, kajti to je bilo daleč od programa Zedinjene Slovenije in od tega, kar je v znamenitih 14 točkah zapisal takratni ameriški predsednik Woodrow Wilson, zlasti pravice do samoodločbe narodov, ki je bila najbolj pomembna za male narode, tega pa Slovenci nismo dosegli.«

Seznam »mantrnikov« iz puconske gmajne

Na posvetu, ki so ga povezali s približevanjem leta 2019, ko bo stota obletnica priključitve Prekmurja matični domovini, je mag. Franc Kuzmič podrobneje predstavil prizadevanja Prekmurcev za priključitev novi državi kraljevini SHS, zgodovinarica mag. Bernarda Roudi pa je v sliki in besedi besedi nanizala didaktične primere iz šolske prakse o Prekmurcih v 20. letih 20. stoletja s poudarkom na prvi svetovni vojni. Leta 1914 je v 83. (tako imenovanem železnem) in 48. cesarsko-kraljevem polku sodelovalo okrog 2000 vojakov iz Prekmurja, leta 1915 so bili Prekmurci med umikajočimi se z vzhodne na soško fronto, več kot 2000 beguncev se je s soške fronte umaknilo v dolnjelendavski okraj, med junaškimi Prekmurci leta 1917 izstopajo katoliški duhovnik Ivan Jerič, vojaški letalec Štefan Hozjan in vojak Ivan Kerčmar iz Andrejec.

Izkazal se je Alojz Kolar (1888–1968) iz Šalamenec, udeleženec soške fronte 1915–1918, ki se je leta 1920 vrnil iz ujetništva s petimi odlikovanji. Skupaj je padlo v prvi svetovni vojni okrog 2000 prekmurskih vojakov, od tega 1500 na vzhodni fronti, 200 na soški fronti in 100 na Balkanu, številni so umrli v ujetništvu ali ostali v Rusiji. V posebni matični knjigi mobiliziranih in padlih iz puconske gmajne je duhovnik Adam Luthar zapisal »imena onih mantrnikov, ka so v svetovnoj bojni svoj zsitek gorilantivali« – mobiliziranih je bilo 487 oseb, 93 padlih in 71 pogrešanih.

Višji svetovalec za zgodovino pri zavodu za šolstvo Vojko Kunaver je predstavil Prekmurje in Pomurje v učnih načrtih za zgodovino 20. stoletja v okviru načinov poučevanja regionalne in lokalne zgodovine. Maistrovega borca Edvarda Vaupotiča je kot didaktični primer iz šolske prakse opisala mag. Anita Zelenko, o vojaško-zgodovinskih značilnostih pokrajine ob Muri je pred sklepno razpravo o tem, kako v šolski pouk umestiti tematiko prelomnih dogodkov, predaval upokojeni general dr. Alojz Šteiner. Na ogled je bila priložnostna razstava Prekmurci v prelomnih letih.

Prekmurski zet o priključitvi Prekmurja

Dr. Dušan Nečak, prekmurski zet (njegova žena je sociolingvistka in jezikoslovka dr. Albina Lük), je skupaj s prof. dr. Božom Repetom (njegova življenjska sopotnica je zgodovinarica doc. dr. Darja Kerec iz Murske Sobotne) avtor študije z naslovom Prelom 1914–1918, Svet in Slovenci v prvi svetovni vojni. »Jugoslovanska delegacija na mirovni konferenci v Parizu ni imela veliko posluha za Prekmurje, pri okupiranju in osvobajanju prekmurskega ozemlja je vladalo kaotično stanje, ni bilo koordinacije med generalom Maistrom in drugimi deležniki pri prelomnih dogodkih, tako da Maister nikoli ni stopil na prekmurska tla, pa bi lahko oziroma bi moral stopiti. Zanj in za ljubljansko vlado sta bila pomembnejša južna Štajerska in Maribor. Vladi v Ljubljani in Zagrebu nista imeli dobrega odnosa do Prekmurja. Zato se je razmejevanje zavleklo do 8. julija 1924, ko je bil podpisan dokončni protokol o razmejitvi med Madžarsko in državo SHS,« je za Vestnik pojasnil Nečak. Sicer pa se je prebivalstvo že avgusta 1919 na velikem zborovanju v Beltincih, prišlo je okrog 20.000 ljudi, plebiscitarno odločilo za priključitev k Sloveniji oz. kraljevini SHS. »Zame so bili Prekmurci vedno del slovenskega naroda in so se tako

priključili državi matičnega naroda, čeprav je bilo o tem, kako naj se imenuje državni praznik 17. avgust, veliko razprav,« je poudaril.

- **Zagon kulturnemu, pa tudi drugim potencialom. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 36, 7. septembra 2017, str. 17**

Kandidatura Lendave za EPK 2025 – izziv in priložnosti

Lendavo pri prizadevanjih podprla celotna regija – Za preboj bodo potrebovali nove energije

Odkar na lendavskem gradu pripravljajo razstave Velikani svetovne likovne umetnosti, ugotavljajo, da se je število obiskovalcev in prenočitev v Lendavi in okolici povečalo. Zato želijo tudi v prihodnje graditi svoj razvoj na kulturnem turizmu in se med drugim potegovati za naslov evropska prestolnica kulture (EPK) 2025. V ta namen je Občina Lendava pripravila mednarodni strokovni posvet Kandidatura Lendave za EPK 2025 – izziv in priložnosti v kulturnem turizmu in k sodelovanju povabila predstavnike prijateljskih mest in naravnih zdravilišč iz vseh sosednjih držav. Sogovorniki iz regije so podprli Lendavo pri pripravi kandidature za EPK 2025 in vzpostavili platformo za sodelovanje na področju turizma in kulture v čezmejnem prostoru Slovenije, Avstrije, Hrvaške in Madžarske.

Čezmejno mreženje

Anton Balažek, župan Občine Lendava, je povedal, da so se tega evropskega kulturnega projekta lotili smelo, vendar ob zavedanju, da so lahko veliko uspešnejši, če se pri tem povežeta širši prostor in celotna regija, lendavski koncept pa bo temeljil na čezmejnem mreženju. V septembru bo pripravljena Lokalna strategija kulture, ki bo osnova za smernice za naprej in za investicijski del.

Zavedajo se, pravi, da ni treba zidati gradov v oblakih, ampak predstaviti tisto, kar imajo, ter ponuditi takšne dogodke, ki bodo zanimivi za širok krog obiskovalcev, da bi s tem dvignili tudi kakovost življenja lokalnega prebivalstva.

Z dogajanjem v okviru EPK, če bi bili izbrani, pa ne želijo spodbuditi le kulturnega potenciala, temveč pospešiti še turistični, gospodarski in lokalni razvoj ter s tem vplivati na strukturne spremembe, zmanjšati brezposelnost, ki je v Lendavi izredno visoka, ter zadržati mlade in izobražene. »Za preboj bomo potrebovali nove energije – v naravni dediščini, kot je voda, v mladih ljudeh ter kreativnosti v umetnosti in kulturi,« še meni župan.

Častni občan, nekdanji predsednik države Danilo Türk v Lendavo prihaja z mislijo, da gre za mesto z velikim kulturnim potencialom. Ideja EPK je zanj ena najboljših v Evropski uniji, vendar je pri izvedbi treba najti ravnovesje med programsko in investicijsko vizijo. Običajno so evropske prestolnice kulture mesta, ki imajo svojo zgodovino, in tudi Lendava je mesto, ki ima bogato zgodovino in tradicijo, ki se lepo dopolnjuje s sedanostjo, je povedal Türk. To je tudi priložnost, da mesto razmisli o tem, kaj naj pride do izraza. Sam pa vidi tri izrazite značilnosti, to so etnična etnična pestrost in sožitje narodov, regionalna povezanost ter možnost kulturne transformacije Lendave v prihodnje.

Mestu bi dali nov zagon

Da je mesto nekaj posebnega, je, kot sam pravi, spoznal tudi Gyula Földes, generalni konzul Republike Madžarske v Lendavi. Njegovo rojstno mesto Pecs na Madžarskem je že bilo evropska prestolnica kulture in tudi Lendava ima za EPK velik potencial, meni. Za prebivalce Pecsja je bila to velika čast, veliko se je v mestu takrat naredilo in spremenilo na bolje.

»Pecs in Lendava sta si v marsičem podobna, imata svojo značilno zgodovino, tradicijo, mnoge znane osebnosti, oba pa sta tudi mesti povezovanja različnih narodov in kultur.« EPK bi po njegovem mnenju Lendavi lahko dal zagon, tako kot je Pecs. Pa ne le Lendavi, ampak tudi širši regiji, da širnemu svetu predstavi vse bogastvo tega prostora. Ta regija pa ima veliko ponuditi – hrano, vino, termalne vode, lepo pokrajino. Treba pa bo pohiteti in se čim prej lotiti organizacije, je še svetoval Földes.

Okrajni glavar Jugovzhodne Štajerske v Avstriji Alexander Majcan je pohvalil že doslej zgledno sodelovanje med Slovenijo in Avstrijo. Spomnil je na koncept mesta Gradec, ki je bilo EPK leta 2003, kjer so imeli z izvedbo precej velike finančne stroške, a so bili dolgoročni učinki zelo pozitivni, zanimanje za kulturni in mestni turizem pa iz leta v leto narašča. Tudi Lendavo vidi kot mesto, ki ima zelo dobro geopolitično lego in veliko možnosti, da mu uspe. Tudi po mnenju Petra Gabrijelčiča, dekana ljubljanske fakultete za arhitekturo, ima Lendava velike možnosti. Meni, da je prav, da se kultura razvija tudi v manjših krajih.

Mitja Čander, programski direktor EPK Maribor 2012, ki v pripravah za kandidaturu za EPK 2025 sodeluje z Občino Lendava, pa je poudaril, da verjame v Lendavo, saj da ima že zdaj močno infrastrukturo in številne ustanove na področju kulture, ki dobro delujejo, med bistvenimi aduti pa sta sobivanje različnih nacionalnih skupnosti ter regionalno povezovanje.

Prihajajo novi investitorji z novimi idejami

Po mnenju mag. Marjana Hribarja, člana Svetovne turistične organizacije in direktorja Kompas Avstrija, je ena največjih prednosti Lendave stičišče štirih držav in še več kultur na tem prostoru. »Na podlagi bogate kulture in bogatega izročila pa se lahko pripravi še veliko novih doživetij in dogodkov, eno posebnih doživetij pa je obisk lendavskega stolpa Vinarium, ki je v letu in pol postal tretja najbolj obiskana turistična destinacija v Sloveniji.«

Lendava je v svojih prizadevanjih zelo ambiciozna, skupaj z nadaljnjim razvojem termalnega turizma pa bo, tako Hribar, kmalu postala ena od desetih najbolj obiskanih turističnih destinacij v Sloveniji. Vidi pa se, da želijo tako na občinski ravni kot v zasebnem sektorju razvijati turizem, želijo izkoristiti svoje priložnosti in potenciala ter pritegniti še več gostov. Če je pred leti Lendavo obiskalo največ skupin iz tujine, upokojeincev, ki so prišli zaradi term, prihajajo danes gostje vseh generacij, vse več je tudi Slovencev, ki želijo spoznavati krajini rob naše države. Potenciala Lendave pa odkrivajo tudi investitorji, tako da lahko z novimi vlaganji Lendava postane še bolj privlačna. »Moram vam povedati, da je zanimanje za vlaganje v Lendavo zelo veliko, ponudbe dobivajo obstoječi ponudniki, nemalo pa je 'greenfield' investitorjev, ki želijo vlagati v nove projekte in razvijati nove zanimive zgodbe,« je dejal Hribar, o podrobnostih in imenih pa še ni želel govoriti.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Slovenci smo bili, Slovenci smo, tau naj ostanejo naši mlajši tö... Marijana Sukič. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 2**

Na konci prejšnjoga kedna smo se na Gorenjom Seniki spominali na dva župnika, stera sta dosta napravila za svoje vörnike, za svoje skupnosti. Gospaud Janoš Kúhar so trno dosta naredli za tau, ka so lidgé na Gorenjom Seniki, njini vörnické Slovenci ostali, nejsa pozabili slovenski gučati, spejvati pa moliti. Kakkoli so je v tisti žmetni petdeseti lejtaj preganjali, celau v drugo, vogrsko faro poslali, oni so svojo vöro v svojoj (našoj) rejči držali. Za svojo geslo so meli: Slovenci smo bili, Slovenci smo, Slovenci ostanemo, tau naj ostanejo naši mlajši. Pa tak so živali vse do svoje smrti, stera nji je leta 1987 najšla pred oltarom. Božji služabnik Alojzij Kozar so bili v gorenjesenički cerkvi krščeni, svojo poslanstvo so pa opravljali v Sloveniji, najbolje v Odrancaj. Oni so tö meli velke baje z oblastjo (hatalommal), pa nej samo te, gda se je med zidanjom cerkve zgodila nesreča, stera je vzela življenje osmim lidam. Dapa Porabja so se nigdar nej spozabili, nej kak župnik pa nej kak pisatel. V stari časaj je cerkev (vöra) dosta napravila za tau, ka bi Slovenci med Mürov pa Rabov, steri smo devetstau ali gezero lejt živali pod Vaugri, pod vogrsko administracijo, Slovenci ostali, nej pozabili slovenski. Če po pravici povejmo, je dugo-dogo tau bila ena sama takšna inštitucija, v steroy se je smelo uradno (hivatalosan) slovenski gučati, pa župniki so bili edini vönavčeni lidgé zvün školnikov, steri so pa nej bili vsigdar Slovenci, če so pa bili, so nej vsigdar pravo slovensko dūšo meli. Župniki so njim dali štölati slovenske cerkvene novine (Marijin list), kalendare (Kalendar srca Jezušovoga), ka bi leko v maternoj rejči kaj brali. Če je trbelo, so njim pomagali pisati uradna pisma, njim pomagali, če so meli kakšne baje z birovijov ptt. Zatok se pa nej trbej čüdivati, če so Slovenci na Vogrskom vöрни bili pa vöрни ostali.

Na gnes se je situacija spremenila, na slabše obrnila. V Porabji nejga slovenskoga župnika. Leko se gnešnji župnik trüdi, se navči ništrne slovenske molitve, leko liturgijo prešté v našov domanjoj rejči, dapa prédgö nigdar nede po naše pa mislo tö nigdar nede po naše. Ka je pa najvejša baja, po dūši nigdar nede Slovenec (ka od njega ranč ne moremo čakati). Pomauč župnikov z Goričkoga je trno dobrodošla, prav pride, dapa oni ne morejo namesto domanjoga župnika storiti vse tau, ka bi leko napravö, če bi bijo Slovenec. Vej pa ne živijo med nami.

Zatok bi pa po zadnjom tali gesla Janoša Kúhara mogli dati vprašaj (?). Dapa za zau, ka naj bi Slovenci ostali naši mlajši, več nej samo cerkev kriva ali odgovorna, liki vsi po vrsti: držine, vrtec, šaula, cerkev. Samo ka tau je že ena druga nauta.

- **Dühovnika sta zidala ino gordržala slovenstvo. -dm-. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 2-3**

»Slovenci smo bili, Slovenci smo, Slovenci ostanemo - tau naj ostanejo naši mlajši tö« - so leko vörnické dostakrat slišali od pokojnoga gorenjesinčarskoga plebanoša gospauda Janoša Kúhara, šteri so pau stoletja slüžili svojomi lüstvi pod Srebrnim brejgom. Mrli so 6. septembra 1987 med pripravlanjom na sveto mešo, štero so vsikdar držali v slovenskoj rejči. Državna slovenska samouprava se je že leta 2007 z veukim svetkom spominala 20. oblejtnice smrti dūšnoga pastera, leta 2010 küplenomi staromi farofi na Gorenjom Siniki dala ime »Kúharjeva spominska hiša«, letos dala obnaviti njini grob, 2.

Septembra pa je ob 30. oblejtnici njine smrti vküper z domanjov Slovenskov narodnostnov samoupravov ino Cerkvemimi kotrigami (Egyházközség) vörnike pozvala k svetoy meši, štero sta slüžila murskosoboški püšpek msgr. dr. Peter Štumpf ino sombotelski püšpek msgr. dr. János Székely.

Cerkev Ivana Krstitela v najvejšoj porabskoj vesnici se je napunila z domanjimi vörnikiino trestimi prauškarami iz Sombotela pa petdesetimi s prekmurski Odranec. Med gosti smo leko vidli glavnoga organizatora svetka predsednika DSS Martina Ropoša, slovensko zagovornico v madžarskom parlamenti Eriko Köleš Kiss, generalnoga konzula RS dr. Borisa Jesiha, čér Avgusta Pavla Judito Pavel Simon ino porabskiva župana Gábora Ropoša pa Valerijo Rogan.

Gda sta se dva gospauda püšpeka približavala k oltari, so jiva sprevajali eške generalni vikar in kancler murskosoboške püšpekije Lojze Kozar ml., tamkajšnji vikar za narodnosti Franc Režonja, splošni vikar sombotelske püšpekije István Császár, kermendinski plebanoš v pokoji László Gyürki, zalski plebanoš v pokoji, narodjen v Slovenskoj vesi István Šömenek, markovski plebanoš Dejan Horvat ino dolenski plebanoš Vili Hribernik.

Zbrani slovenski vörnické so zadobili veuko poštenjé: sombotelski püšpek dr. János Székely so je pozdravili v njinoj maternoj rejči. V skoro brezhibnom slovenskom geziki so povödali, ka trbej Jezuš Kris Kristuš slovenski tö valo davati. Baug je lidi prej tak stvauro, ka aj bi bili narodi vsefelé cvejtke na tranki, človek pa leko svojo človečnost pokaže prejk dosta kultur. Gospaud püšpek so se zavalili za vöro slovenski bratov ino sester, pa je prosili, aj se spominajo na svoje apoštöle Jožefa Košiča, Janoša Kúhara ino Alojzija Kozara, šteri so jim kazali paut, pa gordržali njino vöro v Kristuš ino narodne korenjé. »S toga se je narodila Evropa pa de ostala, dokeč má skrb na té korenjé« - so svoje slovenske misli končali dr. János Székely.

Jubilejna sveta meša je vcejlak slovenska bila, navzauči vörnické so slovenski vküper molili s koncelebrantom mursko Soboškim püšpekem dr. Štumpfom. Dosta glasov je pri spejvanji sveti pesmi sprevajalo domanji Cerkvni zbor svete Cecilije, šteri je meši dau pravo atmosfero. Štenjé je bilau v slovenskom geziki, evangelij pa tak v slovenskoj kak vogrskoj rejči.

V svojoj predgi so se soboški püšpek dr. Peter Štumpf - v našoj domanjoj prekmursko - porabskoj rejči - zavalili sombotelskomi püšpeki, ka so komaj v drügom mejseci imenüvanja že prišli med Porabske Slovence ino kak madžarski püšpek oprvim šteli slovenski pri svetoy meši. Dale so gučali, ka má človek »dvauje oči, ka leko gleda, dvauje vüje, ka leko poslüša, dvej naugi, ka leko odi, dvej rauki, ka leko dela. Mi pa mamö gnes pred očmi dva človeka, ka jiva leko poslüšamo, ka leko odimo po njüni pauti, pa leko delamo tau, ka sta njiva delala.« Gospaud püšpek so na kratko nutpokazali žitek Janoša Kúhara pa Alojzija Kozara, šteriva sta prej vöpostavila tri stvari. Prva stvar je krst, šteri je fundament žitka, brezi šteroga nas čaka vökivečna smrt. Janoš Kúhar so nej völičili krstni stüdenec, pri šterom so 12. Novembra 1910 krstili Božoga slüžabnika Alojzija Kozara. Pokojni odranski dühovnik so večkrat nazajodli na Gorenji Sinik valo davati za krst. Drüga stvar je prej sveta meša pa prečiščavanje. Leta 1938 so Janoš Kúhar dali zozidati nauvo cerkev na Seniki, za nji pa je na prvom mesti ostala sveta meša - pred mešov so mrli tö. Alojzij Kozar so ranč tak zidali cerkev, zmejs pa so mogli v komuništarsko vauzo. »Tretja stvar so dühovniški poklici« - so kraug zaklüčili dr. Štumpf. Tau je prej sveta slüžba, ki vodi lidi v nebesa. Janoš Kúhar so v vesi Izsákfa, Alojzij Kozar pa med bojnov na Vogrskom nej zgübili volau za slüženje Baugi. Moliti moremo za slovenske dühovnike v Porabji, se je končala predga.

Navzaučo lüstvo sta prečiščavala badva püšpeka, zmejs je štiriglasno spejvo Cerkveni mejšani zbor iz Sv. Jurija ob Ščavnici, šteri je brezi glasa orgol ranč tak napuno cerkev. Prauškarje z Odranec pa so zavolo toga prišli na Gorenji Sinik, ka bi si poglednili, kak blagoslovijo spominsko tablo krsta njenoga nekdešnjoga plebanoša Božega služabnika Alojzija Kozara. Generalni vikar Lojze Kozar ml. so tapravili, ka so njini stric radi gučali, ka »po krsti spadamo v občestvo svetih, po krsti smo že na pau v nebesaj«. Alojzij Kozar so živeli sveto življenje, njino svetost pa more potrditi eške Mati Cerkev pa Baug s čüdežom. Spominsko tablo nad krstnim stüdencom sta odkrila Martin Ropoš ino predsednik cerkveni kotrig Róbert Bajzek, blagoslov je dobila od murskosoboškoga püšpeka.

Po svetoj meši so se vörnicke pod pelanjom düšni pasterov z baklami (fáklyákkal) napautili na cintor. Po pauti sta spejvala badva zbora, ništerni pa so nesli svejče, ka aj bi je postavili na obnovleni grob Janoša Kúhara. Graubišče se je napunilo s posvejtami pa glasom pesmi ino molitve, eške dež je vödržo do konca spominanja. Organizatorom je gratalo napraviti lejpi duplanski svetek, eške posaba, če pomislimo, ka sta ga počastila badva cerkveniva voditela, pod šteriva slišijo Porabski Slovenci.

- **Novi slovenski veleposlanik obiskal Porabje. -dm-. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 3**

31. avgusta se je na nastopnem obisku v Porabju mudil novi veleposlanik Republike Slovenije v Budimpešti dr. Robert Kokalj. Tekom dneva ga je na sedežu Državne slovenske samouprave sprejel predsednik Martin Ropoš, prav tako na Gornjem Seniku pa si je visoki gost v spremstvu ravnateljice Ildiko Dončec Treiber ogledal Dvojezično osnovno šolo Jožefa Košiča. Slovensko vzorčno kmetijo v največji porabski vasi je veleposlaniku predstavila vodja RA Slovenska krajina Andreja Kovač, medtem ko je ambasadorja na svojem monoštrskem uradu sprejel tudi župan mesta Gábor Huszár. Pot slovenskega diplomata je od andovskega Malega Triglava in Hiše rokodelstva vodila mimo graničarskega muzeja in Dvojezične osnovne šole v Števanovcih. V monoštrskem Slovenskem kulturnem in informacijskem centru so gosta sprejeli direktor Radia Monošter Francek Mukič, odgovorna urednica časopisa Porabje Marijana Sukič in predsednik Zveze Slovencev Jože Hirnök. Veleposlanika sta vseskozi spremljala generalni konzul RS v Monoštru dr. Boris Jesih in pooblaščena ministrica Metka Lajnšček.

Ob prej naštetih zastopnikih porabskih organizacij so na sprejemu ob koncu nastopnega obiska Roberta Kokalja v razstavnem prostoru Slovenskega doma pričakali še zagovornica slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Erika Köleš Kiss, ustanovitelj slovenske katedre v Sombotelu, član predsedstva ZSM prof. dr. Karel Gadányi, sedanji profesorici Ibolya Dončec Merkli in dr. Elizabeta Emberšič Škaper, predsednica Društva porabskih slovenskih upokojencev Klara Fodor, porabska župana Gábor Ropoš in Valerija Rogan ter predsedniki lokalnih slovenskih narodnostnih samouprav.

Gostitelj, generalni konzul Boris Jesih, je podčrtal, da so edine konstantne stvari spremembe, zato si obeta od prihoda novega veleposlanika novo kvaliteto v odnosih tako med Slovenijo in Madžarsko kot med Slovenijo in Porabjem.

V svojem pozdravnem nagovoru je veleposlanik Kokalj najprej podčrtal, da zanj Porabje in Madžarska nista nekaj novega, saj je svojo diplomatsko kariero leta 1995 začel prav na konzularnem oddelku v Budimpešti, del podiplomskega študija pa prav tako opravil v madžarski prestolnici. Tako prihaja na nov položaj z lepimi spomini in naklonjenostjo, in seveda zart v prihodnost. »Odnosi med obema državama so odlični, imamo dinamičen, celovit politični dialog« - je poudaril ambasador in dodal, da imata obe sosedni več strateških skupnih projektov. Od teh se bodo nekateri z veliko verjetnostjo tudi uresničili, je veleposlanik izpostavil projekt 2. tira med Koprom in Divačo.

Kokalj vidi dodatne priložnosti v krepitvi gospodarskega sodelovanja, kajti Madžarska je izjemno pomembna partnerica Slovenije in trgovini in investicijah, tudi kar se tiče sodelovanja v energetiki in infrastrukturi. »S sodelavci se bomo potrudili, da okrepimo vezi med Porabjem in Prekmurjem, ki jih bomo tkali tudi na gospodarskem področju« - se je problematike manjšin dotaknil novi slovenski veleposlanik in podčrtal, da sta obe obmejni narodnostni skupnosti pomembna gradnika v sodelovanju obeh držav. Izrazil je svojo naklonjenost slovenski skupnosti v Porabju in pripravljenost pomagati pri dejavnostih, ki jih »uspešno že počnete«. Po besedah Roberta Kokalja je potrebno poglobiti vitalnost in povečati blagostanje manjšine, torej uresničiti pomembne gospodarske projekte, še posebej evropske. »Vse to z ohranjanjem kulturne tradicije« - je poudaril ambasador in ponudil partnerstvo budimpeštanskega veleposlaništva pri tem. »Hvala za vaše predano delo in opravljanje življenjskega poslanstva« - je svoj monoštrski nagovor zaključil slovenski diplomat.

Robert Kokalj je po izobrazbi doktor znanosti s področja ekonomskih ved in magister mednarodnih odnosov in evropskih študijev. Ima dvajset let delovnih izkušenj na področju zunanjih zadev, na svoji bogati poklicni poti je deloval med drugimi na Slovaškem in tudi v Egiptu, od koder je zastopal interese Republike Slovenije v številnih arabskih državah. Je poročen in oče dveh otrok.

- **... Dokeč mo slovenski popejvali pa plesali. Marijana Sukič. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 4-5**

»Tak dugo mo Slovenci, dokeč mo slovenski popejvali pa slovenski plesali,« so bile uvodne misli na 20. obletnici folklorne skupine Slovenske zveze iz Sakalauvec, stero so svetili 2. septembra v domanjoj vesi. Té misli si je povezovalka na pausadbo vzela od vogrskoga etnologa Zoltána Kallósa, steri je biu doma na Erdélskom pa je tau pravo za Madžare, misleč na več kak milijau Madžarov, steri živejo v Romuniji. Dapa če njegve misli velajo za tako vólko manjšino, staukrat bole velajo za »prgiško« Slovencev ob Rabi.

Tau soboto je vrejmen nej bilau naklonjeno jubilantom, vej je pa kauli tretje vöre začno dež titi pa mrzlo gračüvati. Dapa zatok se je do štrte vöre napuno šator, steroga je dala postaviti Slovenska zveza. Prišli so domanji lidgé, med njimi nekdenesnji plesalci, steri so zdaj že dejdeki pa babice, dapa prišli so iz drugi vesnic tö, prišli so mladi (padaši gnešnji folkloristov) pa malo starejši (njini stariške pa stari stariške). Dapa precu gledalcov je prišlo iz Prekmurja tö.

Med gosti smo leko pozdravili slovensko zagovornico v vogrskom parlamenti Eriko Köleš Kiss, generalnoga konzula RS v Varaši dr. Borisa Jesiha z ženo, predstavnika Javnega sklada za kulturne dejavnosti R Slovenije Gezo Kisfalvija, predsednika Slovenske zveze Jožeta Hirnöka, sakalauvske županjo Valerijo Rogan pa predstavnika sakalovske Slovenske samouprave Lacina Nemeša.

Program so začnili nekdenesnji folkloristi, plesalci, steri so za tau priliko pá vkúpstanili pa probali. V Sakalauvcaj je že 1970. Leta začnili delati folklorna skupina, stero sta najprva včila školnik školnik Tibor Németh pa njegovja žena Ema. Za kakšno leto nji je prejkvzela Elizabeta Kovač, Erži néni, iz Varaša. Ta skupina je enjala delati na sredini 80-i lejt. Za par lejt je folklor zamrla v vesi, dapa 1997. leta so ništrni prešnji plesalci pa mladi – med sterimi so bili že njini mlajši, otroci tó – meli željo, ka bi znauva začnili plesati v folklorni skupini. Tak so se obrnili za pomauč na Slovensko zvezo, ziskali bivšo mentorico Erži néni pa začnili probati. Tak je te 1997. leta bila ustanovljena folklorna skupina, stera je té den svetila 20 lejt svojoga dela. Plesalci, steri so gnauksvejta plesali, dapa zdaj so več nej aktivni, so se za te jubilej znauva vkúpdobili, pa so publiki pokazali, ka tisto, ka so se inda navčili, ka majo v nogaj pa v vújaj, so nej pozabili. Njini gvant panjini ples je ovakšen bijo, kak gnéšnje skupine. Gvant je bijo zašit ešče tistoga ipa, gda so strokovnjaki iz Slovenije ešče nej raziskali porabsko nošo, zatok je stilizirani, sivo-bejli ali zašit iz blaudruka (kékfestő). Plesali so koreografijo Elizabete Kovač z naslovom »Ou, ne vöri...«. Istina, ka so ništrnim lejta že redno odleteja, dapa plesali so s takšnim veseljom, kak če bi nigdar nej enjali, patau se je čülo pa vidlo na ploskanji publike. Njini ples pa je biu v spomin dugolejtnomi plesalci, zdaj že pokojnomi Jožini Makoši tó.

Za njimi so oder (színpad) pa publiko prevzeli mladi folkloristi, jubilanti, steri so po zamisli njine mentorice Dragice Kolarič vseskozi bili na odri, kak kakšen lejpi živi kejp. Ta skupina je plesala avtohtone, originalne plese Porabja pa Prekmurja tak, kak ji je dojspiso profesor Mirko Ramovš, steri je v sedemdeseti lejtaj večkrat ojdo po naši vasnicaj pa proso starejše lidi, naj ma plešejo tak, kak so inda plesali. Mladi plesalci so meli takše gvante, kak ji je raziskala pa dala namalati slovenska etnologinja Marija Makarovič.

S skupinov že sedem lejt dela kak mentorica Dragica Kolarič, na harmoniki ji sprejva Boris Velner. Onadva nej samo, ka ji včita plesati, spejvati, liki jim malo vlejevata gezik, steroga starejši eške razmejo pagučijo, mladina pa na žalost bole malo. Na jubileji je mlada skupina zaplesala plese iz naši vesnic, z Goričkoga pa Ravenskoga. Sprvajo nji je ansambel, steri je zdigno kvaliteto nastopa (Boris Velner na harmoniki, Zora Vrečič na gosli, Mojmir Volf na bögóni, Dani Kolarič na cimbalaj), plesalci so bili mladi, lejpi pa so se flajsno vrteli, muziko je pa bilau trno fajn poslušati.

Porabje, Goričko in Ravensko so krajine v dvej razni rosagaj, dapa v nji gučijo gnaki ali podobni slovenski gezik, popejvajo gnake ali podobne slovenske naute, plešejo gnake ali podobne plese.

Tau smo doživeli na nastopi etnoglasbene skupine Gorički lajkoš tó, stero je ustanovila glasbena pedagoginja Marija Rituper. Skupina je v Sakalauvcaj zašpilala pa spopejvala arhaične naute iz Prekmurja pa Porabja, tak kak so ji špilali gnauksvejta. Zatok naj se ne pozabi, naj se ohrani kulturna dediščina, erbijja naše krajine. Mužikašom, steri so vseskauz špilali folkloristom, se je pridružo pevec Boris Kočiš.

Jubilante je s svojim nastopom pozdravila Folklorna skupina Slovenske zveze z Gorenjoga Senika tó. Skupina je začnili delati 1985. leta, pred tistim so že meli mlašečo skupino na senički šauli. Leta 2008 je dobila priznanje Pro Cultura Minoritatum Hungariae od Inštituta za kulturo na Madžarskem. Plesati nji včita Gyöngyi Bajzek pa Andraž Sukič.

Na sakalovskom odri so zaplesali zaplesali domanje porabske plese tak, kak njim je na oder postavio prof. Mirko Ramovš. Sprvajala sta nji Benjamin Sukič na harmoniki pa Patrik Bajzek na klarineti.

Po drugom nastopi jubilentov je predsednik Slovenske zveze Jože Hirnök prejkdau mladim zahvalne listine Zveze, Geza Kišfalvi njim je podeliu Maroltove značke. Bronaste tistim, steri plešejo že pet lejt, srebrne tistim, steri 10 lejt, zlate pa tistim, steri 15 ali več lejt. Slovenska Zveza se je zahvalila mentorom tó. Elizabeti Kovač, stera je 10 lejt vodila skupino, Mariji Rituperjevi pa Zorani Domjani, steriva sta skaučila na pomauč, gda so mladi ostali brezi strokovnoga vodstva. (Škoda, ka sta onadva nej mogla priti na jubilej.) In gnešnji mentorici Dragici Kolarič, stera od 2010. leta dela s skupino.

Najvekše veselje je pa bilau na konci, gda so vsi vkúper zaplesali. Na odri so plesali mladi, pred odrom so plesali pa popejvali eške tisti nekdenesnji folkloristi tó, steri so med veterani nej gorstaupili. Daleč se je čülo veselo djufkanje (vriskanje).

Zadvečerek se je zaključo s kratkim filmom iz posnetkov pa kejpov, steroga so pripravili sami mladi o tom, kak delajo pa kak nastopajo. Den (nauč) pa s plesom, na sterom je špilo ansambel D-dur iz Prekmurja.

- **Šolski zvonec je privabil tudi porabske učence. -dm-. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 5**

1. septembra so se po vsej Madžarski odvijale slovesnosti ob otvoritvi šolskega leta 2017/18. Tako se je to zgodilo tudi na obeh porabskih dvojezičnih osnovnih šolah. Zjutraj ob osmi uri se je na dvorišču DOŠ Števanovci zbralo vseh 50 šolarjev manjše porabske dvojezične šole, med njimi prvošolčki, od katerih je kar pet prišlo iz domačega vrtca. Po krajšem dvojezičnem programu - ki so mu ob starših prisluhnili še zagovornica slovenske narodnosti Erika Köleš Kiss, predsednik vzdrževalke šole, Državne slovenske samouprave, Martin Ropoš in vodja Urada DSS Andreja Labric Lašič - je zbrane dvojezično nagovorila ravnateljica Agota Holec. Pozdravila je vse učence in jih opogumljala za učenje slovenščine ter izrazila pomen vsakodnevnih komunikacij v tem jeziku. Predstavila je še nove pedagoške kolege ter prosila za ohranitev družinskega vzdušja na šoli. Začenjajoče se šolsko leto je blagoslovil markovski (porabski) župnik Dejan Horvat in vsakega učenca pozval, naj vselej ostane le človek.

Tri ure kasneje so se z avtobusom v središče Gornjega Senika pripeljali učenci tamkajšnje DOŠ Jožefa Košiča. Tudi tam se je slavje začelo z dvojezičnim programom mlajših in starejših dijakov. V svojem pozdravnem nagovoru - v prisotnosti prej omenjenih posebnih gostov - je ravnateljica Ildiko Dončec Treiber izrazila veselje nad visokim vpisom, šolo namreč letos obiskuje kar 70 šolarjev. Tudi na večji od obeh porabskih dvojezičnih osnovnih šol so se zgodile nekatere kadrovske spremembe (upokojitve, prihod novih učiteljev), za zagotovitev nemotenega delovanja pa se je ravnateljica zahvalila sodelavcem vzdrževalke DSS.

Tudi tukaj se je proslava zaključila z blagoslovom in skupno molitvijo Gospodove molitve v slovenskem in madžarskem jeziku. Učenci so se razkropili po učilnicah, da bi jih seznanili še z nekaterimi pomembnimi informacijami, nato pa odšli na zadnji svobodni konec tedna pred »pravim začetkom šole«. (Intervjuja z obema ravnateljicama boste lahko prebrali v naši naslednji številki.)

- **Dnevi poezije in vina - fokus Madžarska. Ernest Ružič. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 7**

Ptuj-Potrna

Mednarodnega pesniškega festivala Dnevi poezije in vina se je udeležilo 21 pesnikov iz 15 držav, največ iz Evrope, pa tudi iz Indije, Združenih držav Amerike in celo Mehike. Država v fokusu je bila letos Madžarska, prvič pa so poslali Pismo Evropi (avtor belgijski pesnik Stefan Hertmans), v katerem opozarjajo na aktualne družbene probleme. Festival, ki je del evropske pesniške platforme Versopolis, je organizirala Založba Beletrina pod vodstvom pesnika Aleša Štegerja.

Pesniki so svojo poezijo predstavili v trinajstih mestih in krajih, enajstih v Sloveniji ter Potrni/Laafeldu v Avstriji in v Varaždinu na Hrvaškem. Prvič je udeležence festivala gostila Lendava, kjer so brali János Terey, Ottó Tolnai, Krisztina Tóth in István Vörös iz Madžarske ter Andrej Brvar, Kristina Kočan, Ivo Svetina in Milan Vincetič iz Slovenije. V Potrni/ Laafeldu, v Pavlovi hiši, pa Helwig Brunner iz Avstrije, Krisztina Tóth iz Madžarske in naš prijatelj Milan Vincetič iz Slovenije (ali, če hočete, iz Stanjevec).

Največ dogodkov se je zvrstilo na Ptuj, kjer so bila Velika pesniška branja, koncerti, pokušine vina in vinski kviz, promenade poezije, likovne razstave in razstava skulptur, pester program za najmlajše ljubitelje poezije in še marsikaj so ponudili Dnevi poezije in vina. Kljub številnim in raznolikim dogodkom le v nekaj dneh so Ptujčani in okoličani množično obiskovali prireditve, med katerimi naj posebej omenim zasebna branja, ki spadajo med najbolj priljubljene dogodke festivalskega programa. Ta branja so bila v osmih skritih in ne vnaprej napovedanih kotičkih, kjer so se predstavljali slovenski in tuji avtorji, katerih prevode so v slovenskem jeziku interpretirali člani Teatra III. Ob podpori Balassijevega inštituta v Ljubljani in Društva madžarskih pisateljev so v Fokusu 2017 izpostavili sodobno madžarsko poezijo in vino. Pri izvedbi je sodelovala prevajalka Gabriela Gaál.

Dnevi poezije in vina, letos so bili 21., se je doslej udeležilo le nekaj manj kot 500 pesnic in pesnikov iz številnih držav in z različnih koncev sveta. Gre za dogodek, kot se je zapisalo novinarki Dela, Ko si gledata iz oči v oči poezija in vino. Letos ob slovenskem še madžarsko in hrvaško vino, s katerim so postregli na Vinskem oltarju, kjer so bile hude pokušnje.

- **Meša za stariše župnikov. L.R.Horváth. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 7**

Že enajstič se je darovala zahvalna meša za stariše župnikov v sombotelski pušpekiji, stero je v somaševanju z župniki služo nauvi sombotelski pušpek dr. János Székely. Pri meši se je zahvalo starišom, najbolje materam, ka so dale svoje sinove cerkvi, župniki so se zahvalili za župniške poklice. Meša je bila pri spominski kapelici Jánoša Brennerja na Židovi, katera je posvečena Dobromi Pastiri.

- **Posodobitev športnih objektov v Slovenski vesi. L.R. Horváth. Porabje, Monošter, 7. septembra 2017 - Leto XXVII, št. 36, str. 12**

S pomočjo sredstev, ki so jih dobili na natečaju TAO, so posodobili športne objekte v Slovenski vesi. Kot so načrtovali v natečaju, so posodobili razsvetlavo na nogometnem igrišču za treninge, je povedal predsednik NK Slovenska ves Gabor Bartakovič. Začela je delovati tudi namakalna naprava na osrednjem igrišču, nabavili so tudi drese in druge potrebne športne rekvizite.

Periodične publikacije – kazala

- **International Journal on Minority and Group Rights, Volume 24, 2017, No. 3**
Special Issue: Minority Rights in Times of Crisis

<http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/15718115/24/3>

- **International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, Volume 20, Issue 6, 2017**

<http://www.tandfonline.com/toc/rbeb20/20/6?nav=toclist>